

PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY DOMOWEJ
I OCHRONY OSÓB
DOZNAJĄCYCH
PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM
NA LATA 2024-2028

Rybnik 2023

dr Ewa Leśniak-Berek
UNIwersytet Śląski w Katowicach

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	2
1. DEFINICJA I CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOCY.....	4
1.1. DEFINICYJNE UJĘCIE PRZEMOCY	4
1.2. FORMY PRZEMOCY I ICH SKUTKI	6
1.3. CYKL PRZEMOCY	12
1.4. CZYNNIKI RYZYKA PRZEMOCY DOMOWEJ – PRZYCZYNY I MECHANIZMY PRZEMOCY	13
1.5. FAKTY I MITY DOTYCZĄCE PRZEMOCY DOMOWEJ	17
1.6. SYSTEM WSPARCIA DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ.....	19
2. PODSTAWY PRAWNE DOTYCZĄCE ZJAWISKA PRZEMOCY	22
3. ZASOBY INSTYTUCJONALNE POWIATU RYBNICKIEGO	29
4. DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO.....	33
4.1. SKALA PROBLEMU PRZEMOCY NA POZIOMIE OGÓLNOKRAJOWYM	33
4.2. SKALA PROBLEMU NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO.....	35
4.3. ANALIZA SWOT	43
5. ZAŁOŻENIA I ZASADY PROGRAMU	45
5.1. CELE PROGRAMU	45
5.2. ADRESACI PROGRAMU	57
5.3. REALIZATORZY PROGRAMU	57
5.4. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU.....	57
5.5. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU.....	57
BIBLIOGRAFIA	59
NETOGRAFIA	60
SPIS DIAGRAMÓW	61
SPIS WYKRESÓW.....	61
SPIS TABEL.....	61
ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 202-2028	62
ZAŁĄCZNIK 1. PROGRAM KOREKCYJNO-EDUKACYJNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ.....	63
ZAŁĄCZNIK 2. WZÓR KONTRAKTU DO PROGRAMU KOREKCYJNO-EDUKACYJNEGO DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ.....	71
ZAŁĄCZNIK 3. PROGRAM PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ.....	72
ZAŁĄCZNIK 4. WZÓR KONTRAKTU DO PROGRAMU PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNEGO DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ.....	80

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

WPROWADZENIE

Przemoc jest zjawiskiem wszechobecnym i niezmiennie aktualnym. Występuje we wszystkich środowiskach, niezależnie od kultury, wyznania, środowiska, wykształcenia, poziomu intelektualnego czy przynależności do grupy społecznej. Przyjmuje różne formy i obejmuje coraz więcej aspektów społecznego funkcjonowania, co sprawia, że we współczesnym świecie jest zjawiskiem coraz bardziej widocznym i niepokojąco narastającym. Zakres, wielość form i skutki natury fizycznej, psychologicznej, zdrowotnej czy ekonomicznej sprawiają, że winno się ją uznać za zjawisko społeczne szczególnej kategorii. Przemoc niesie za sobą dotkliwe konsekwencje dla wszystkich osób, których dotyczy, zarówno dla osób jej doświadczających, sprawców, jak również świadków jej stosowania (w tym osób spoza rodziny). Niszczy ludzi i ich relacje niezależnie od pozycji społecznej czy ekonomicznej. Jej następstwa obejmują różne sfery życia i rzutują na funkcjonowanie na dalszych etapach. Z tych powodów nie wolno jej lekceważyć, ponieważ nic nie usprawiedliwia przemocy, niezależnie jaką formę przybiera. Tymczasem w wielu środowiskach jest ona nadal traktowana jako temat wstydlivy i upokarzający, który „nie może wyjść poza próg domu”, w którym przemoc jest stosowana. Osoby doznające przemocy latami doświadczają dramatu nie przyznając się do swoich przeżyć. Zauważalna jest również bierność społeczeństwa wobec problemu przemocy, która w efekcie sprzyja jego wzrostowi.

W powszechnym przekonaniu dom rodzinny jest miejscem, które powinno sprzyjać prawidłowemu rozwojowi i dobrostanowi wszystkich członków rodziny, w każdym wymiarze ich funkcjonowania. Powinno gwarantować poczucie bezpieczeństwa i zaspakajać niezbędne potrzeby. Jednakże są domy, w których ludzie doświadczają bólu, strachu, cierpienia, poniżenia, poczucia zagrożenia i lęku. Dlatego choć dom jest prywatnym obszarem życia człowieka, to gdy pojawia się w nim przemoc, przekroczenie jego progu jest w pełni uzasadnione. Interwencja w rodzinie z problemem przemocy daje szansę zatrzymania destrukcji, którą wprowadza sprawca. Stwarza możliwości dla osób doświadczających przemocy i jej świadków na znalezienie oparcia i pomocy. Daje możliwość pozytywnego rozwiązania doświadczanego kryzysu i zapobiegnięcia dalszej jego eskalacji. Reakcja instytucji na przemoc dziejącą się w rodzinie kładzie „pomost” do wyjścia z sytuacji krzywdzenia, o ile osoby będące w układzie przemocy same zaangażują się w zmianę swego położenia.

Działania w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej należą do zadań i obowiązków szeregu instytucji oraz służb, które powinny reagować w sytuacji naruszenia funkcjonowania systemu rodzinnego. Zalicza się do nich przede wszystkim policję, prokuraturę, pomoc społeczną, służbę zdrowia, placówki oświatowe, związki wyznaniowe i organizacje pozarządowe. Władze publiczne mają obowiązek zapewnić wszystkim osobom pokrzywdzonym równe traktowanie oraz poszanowanie ich

praw

i wolności, a także zwiększać skuteczność przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Celem niniejszego *Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2028* (zwanym dalej: Programem) jest przeciwdziałanie przemocy domowej, ochrona osób doznających przemocy, wsparcie dla świadków przemocy oraz zwiększenie dostępności i skuteczności profesjonalnej pomocy. Głównymi zadaniami Programu są: realizacja działań mających na celu podnoszenie świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy domowej; upowszechnienie informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy, zarówno osobom dotkniętym przemocą (w tym świadkom przemocy), jak i stosującym przemoc domową; promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy, zapewnienie ochrony i udzielanie pomocy osobom dotkniętym przemocą domową; realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz terapeutyczno-psychologicznych wobec osób stosujących przemoc, a także wzmacnianie kompetencji specjalistów świadczących pomoc rodzinom w kryzysie przemocy.

1. DEFINICJA I CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOCY

1.1. DEFINICYJNE UJĘCIE PRZEMOCY

Pod pojęciem przemocy najczęściej rozumie się relację między ludźmi, która opiera się na **użyciu przeważającej siły**, co utrudnia samoobronę osoby pokrzywdzonej z uwagi na wyraźną asymetrię sił – jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Osoba doznająca przemocy jest słabsza, a sprawca silniejszy. Przemocy jednakże nie należy utożsamiać z agresją. To, co odróżnia przemoc od agresji, to wspomniana przewaga sił jednej strony. W przemocy zawsze występuje ona po stronie sprawcy, w przypadku agresji zaś jest zrównoważona. Celem przemocy jest **wyrządzenie szkody, wywołanie bólu, zadanie cierpienia, poniżenie**. Sprawca naraża na szkody zdrowie i życie drugiej osoby. Jest przy tym **świadomy skutków** swoich działań. Przemoc jest **intencjonalnym i zamierzonym działaniem człowieka**, ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie osoby doznającej przemocy. Dokonuje się ona poprzez **naruszenie praw osobistych drugiego człowieka**, nieliczenie się z jego dobrem, manipulowanie i powodowanie cierpienia¹. Przemoc rozumiana jest jako akt godzący w wolność osobistą jednostki i zmuszający ją do zachowań niezgodnych z własną wolą. Warto przy tym zaznaczyć, że konsekwencje krzywdzenia mogą być wymierne lub nie, natychmiastowe lub odroczone, widoczne bądź niedostrzegalne.

Szczególną kategorią jest przemoc wśród bliskich. Obowiązujące od marca 2023 roku przepisy w miejsce „przemocy w rodzinie” wprowadzają „**przemoc domową**”, a w miejsce „członka rodziny” – „**osobę doznającą przemocy domowej**”. Regulacja wprowadza ponadto pojęcia przemocy ekonomicznej i cyberprzemocy, rozszerza też krąg osób objętych ochroną na byłych partnerów i dzieci będące świadkami przemocy domowej. Zawarta w nowelizacji ustawy **definicja przemocy domowej** to:

„jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności narażające tę osobę na: niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, mienia; naruszające jej godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną; powodujące szkody ma jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę; ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej oraz istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej”¹.

¹ J. Helios, W. Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane*, Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Seria e-Monografie, Nr 99, Wrocław 2017, s. 15.

Przez **osobę doznającą przemocy domowej** – należy rozumieć: „małżonka, także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków; rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków; osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania; małoletniego – wobec których jest stosowana przemoc domowa lub są świadkiem przemocy wobec innych osób”².

Osobą stosującą przemoc domową – jest osoba pełnoletnia, która dopuszcza się przemocy domowej wobec powyższych osób, natomiast **o świadku przemocy domowej** mówimy wtedy, gdy „osoba, posiada wiedzę na temat stosowania przemocy domowej lub widziała akt przemocy domowej”³.

Przemoc domowa jest bez wątpienia zachowaniem poniżającym jednostkę, a jej dodatkowa dotkliwość wynika z faktu, że ma miejsce wśród najbliższych, którzy w prawidłowo funkcjonującym środowisku powinni być gwarantem bezpieczeństwa. Rzadko bywa to incydent jednorazowy, zwykle staje się jednym z wielu ogniw w łańcuchu agresji⁴. Doświadczają jej głównie kobiety i dzieci, ale również osoby starsze, chore, osoby z niepełnosprawnościami, a czasami również mężczyźni⁵. Przemoc domową można odróżnić od innych form ludzkich działań oraz zaniechań za pomocą kilku kryteriów, wśród których wymienia się:

- **intencjonalność** osoby stosującej przemoc;
- **celowość** działań, gdyż podejmowane są całkowicie nieprzypadkowe, niebędące zbiegiem okoliczności bądź zdarzeniem losowym;
- zachowania, których **celem jest wyrządzenie krzywdy drugiej osobie**;
- istnienie **relacji władzy** lub **autorytetu** mającej na celu konstruowanie patologicznej mocy;
- pojawienie się u ofiary przemocy domowej **poważnych następstw**, które obejmują niemal zawsze wszystkie sfery jej życia oraz występują w różnorodnych formach;

² Tamże

³ Tamże

⁴ J. R. Ackerman, S. Pickering, *Zanim będzie za późno: przemoc i kontrola w rodzinie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002, s. 160.

- **łamanie przepisów prawa**, a także społecznie określonych norm oraz zasad odwołujących się do kontaktów międzyludzkich;
- posługiwanie się i odwoływanie do destrukcyjnych oraz dewiacyjnych **mitów** określonego środowiska;
- **dynamikę** tego zjawiska i towarzyszące mu procesy⁶.

Do podstawowych cech przemocy można zaliczyć:

- **ciągłość** – jest to proces, nie pojawia się znienacka,
- **cykliczność** – ma tendencję do powtarzania się,
- **narastanie** (eskalacja) – niezatrzymana przybiera na sile,
- przebieganie w wymiarze **dominacja – uległość**,
- **różnorodność** – przejawia się w różnych formach⁷ (przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna, elektroniczna, zaniedbanie).

1.2. FORMY PRZEMOCY I ICH SKUTKI

Jerzy Mellibruda wyróżnia dwa zasadnicze rodzaje przemocy, biorąc pod uwagę jej stan emocji sprawców. Mówi on o przemocy **gorącej** (spontanicznej) oraz **chłodnej** (instrumentalnej)⁸. Tym, co skłania sprawcę do stosowania przemocy gorącej jest poczucie frustracji i niemocy – doświadcza on trudnych do powstrzymania uczuć gniewu i wściekłości. Towarzyszą jej: krzyki, wyzwiska, zachowania gwałtowne, impulsywne, rękoczynny, kopanie. Zawsze związana jest z pragnieniem wywołania cierpienia i spowodowania szkód u drugiej osoby. Zwykle pojawia się nagle i stosunkowo szybko znika. Z kolei przemoc chłodna stanowi część wyposażenia psychicznego jednostki, która poprzez jej stosowanie realizuje utrwalone wzorce postępowania i rozwija się na gruncie autorytarnych modeli współżycia między ludźmi. Polega na realizowaniu specyficznego scenariusza, w który wpisane jest dokonanie zemsty, wtargnięcie na terytorium drugiego człowieka, będącego wytworem wyobraźni sprawcy, a czasem mającego swe źródło również w obyczajach i kulturze środowiskowej. Przemoc chłodna to dążenie do określonego celu, często z premedytacją⁹.

Przemoc w rodzinie może przybrać postać **aktywną** bądź **pasywną**. Podział ten nazywa się dwuczynnikową klasyfikacją form przemocy zaproponowaną przez Kevina Brownie i Martina Herberta,

⁶ A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizmy przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010, s. 28.

⁷ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie, teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2006, s. 54.

⁸ J. Mellibruda, *Wybrane problemy patologii życia rodzinnego*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, red. J. Strelau, t. 2, Gdańsk 2003, s. 756.

⁹ D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy. Wychowanie – profilaktyka – wsparcie*, Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2021, s. 37.

która dokonuje zróżnicowania form przemocy, biorąc pod uwagę rodzaj zachowania sprawcy (ich aktywność/bierność) oraz metody jego działania (tabela 1)¹⁰. Do najbardziej typowych przejawów (form) przemocy zalicza się naruszanie nietykalności fizycznej. **Przemoc fizyczna** jest intencjonalnym zachowaniem powodującym uszkodzenie ciała lub niosącym takie ryzyko. Może przybierać formę dokonywania obrażeń, nie będących skutkiem wypadku (bicie, szarpanie, kopanie, potrząsanie itp.), jak również zniewolenia z użyciem siły. Do biernych zaniedbań, noszących znamiona przemocy fizycznej zalicza się brak opieki zdrowotnej oraz fizyczne zaniedbanie. Natomiast formą najczęściej spotykaną i jednocześnie trudną do udowodnienia jest **przemoc psychiczna** oznaczająca naruszenie godności osobistej. Ten rodzaj przemocy zawiera przymus i zniewolenie psychiczne. Aktywna przemoc psychiczna może polegać na: poniżaniu, nadużyciach emocjonalnych oraz pozbawieniu środków materialnych. Bierne zaniedbania, wskazujące na stosowanie przemocy psychicznej to: nieokazywanie uczuć, lekceważenie emocjonalne oraz lekceważenie potrzeb materialnych. Warto dodać, że zdaniem Jerzego Mellibrudy, każda przemoc jest psychiczna, tylko jej niektóre formy są fizyczne¹¹.

TABELA 1. DWUCZYNNIKOWA KLASYFIKACJA PRZEMOCY DOMOWEJ

formy/przejawy przemocy	przemoc fizyczna	przemoc psychiczna	przemoc seksualna
aktywne nadużycia	<ul style="list-style-type: none"> – obrażenia, które nie są skutkiem wypadku; – zniewolenie z użyciem siły i uwięzienie. 	<ul style="list-style-type: none"> – poniżenie; – nadużycia emocjonalne; – pozbawienie środków materialnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – kazirodztwo; – napad i gwałt.
biernie zaniedbanie	<ul style="list-style-type: none"> – brak opieki zdrowotnej; – fizyczne zaniedbanie. 	<ul style="list-style-type: none"> – nieokazywanie uczuć; – lekceważenie emocjonalne; – lekceważenie potrzeb materialnych 	<ul style="list-style-type: none"> – brak należytej opieki; – prostytutcja.

Źródło: K. Browne, M. Herbert – „Zapobieganie przemocy w rodzinie”, Warszawa 1999 r., s. 25.

Szczególną formą przemocy, obejmującej nierzadko dwie powyżej wymienione jest **przemoc seksualna** oznaczająca naruszenie intymności. Przemoc seksualna polega na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły lub emocjonalnym szantażu. Aktywne nadużycia związane ze stosowaniem przemocy seksualnej to kazirodztwo oraz napad i gwałt. Z bierną

¹⁰ K. Browne, M. Herbert, *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, Warszawa 1999, s. 25.

¹¹ J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 2009, s. 21.

przemocą seksualną mamy do czynienia wówczas, gdy sprawca nie zapewnia ofierze należytej opieki lub gdy nakłania ją do prostytucji.

Formą przemocy nieujętej w powyższej klasyfikacji, a naruszającą własność w środowisku domowym jest **przemoc ekonomiczna**, która wiąże się celowym niszczeniem czyjejś własności, pozbawianiem środków lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne dla przeżycia potrzeby. Formą przemocy ekonomicznej i psychicznej jest **zaniedbanie**, wiążące się z naruszeniem obowiązku do opieki ze strony osób bliskich¹². Zaniedbanie jest określane jako ukryta forma przemocy. Polega na niezaspokajaniu podstawowych potrzeb psychicznych i/lub biologicznych. Może dotyczyć dzieci, ale ma miejsce także odnośnie osób starszych, osób z niepełnosprawnościami czy chorych, których stan zdrowia wymaga opieki. Wraz z rozwojem społeczeństwa cyfrowego pojawiła się nowa forma agresji, jaką jest **przemoc elektroniczna** (cyberprzemoc, cybermobbing, cyberbullying), obejmująca agresję za pośrednictwem internetu oraz urządzeń elektronicznych służących do wysyłania wiadomości SMS, e-maili czy też uczestnictwa w chatach. Cyberprzemoc przejawia się w wielu formach i może angażować domowników w dodatkowym – cyfrowym wymiarze relacji. Jej cechą charakterystyczną jest ciągłe narażenie na atak, niezależnie od pory dnia i miejsca, w którym przebywamy. Nie ma bezpiecznego miejsca, w którym możemy się ukryć przed agresorem. Przeraza też zasięg tej formy przemocy, bowiem jest on nieograniczony, a rozprzestrzenianie się informacji jest bardzo szybkie.¹³ Choć nie wszystkie poniżej wskazane formy są bezpośrednio związane z przemocą domową, to warto je zasygnalizować by wykorzystując potencjał środowiska rodzinnego móc im przeciwdziałać (np. patostream lub challenge internetowe).

- *Cyberprześladowanie* – polega na nękanii osoby w sposób ciągły i regularny poprzez wysyłanie jej uciążliwych wiadomości SMS, e-maili lub za pomocą innych komunikatorów (w tym za pośrednictwem gier online). Można zaliczyć tutaj również wysyłanie gróźb czy rozsyłanie wiadomości otrzymanych od osoby, aby ją poniżyć.
- *Flaming* – obejmuje wymianę pełnych agresji wiadomości za pośrednictwem komunikatora.
- *Flood* – to wielokrotne wysyłanie tej samej bądź wielu różnych wiadomości do osoby celem zapychania jej skrzynki odbiorczej.
- *Maskarada* – zjawisko to polega na tworzeniu nieprawdziwych kont na portalach internetowych w celu krzywdzenia osoby.
- *Trolling* – polega na zamieszczaniu dużej liczby nieprzyjemnych komentarzy na temat osoby. Może przejawiać się również w zmienianiu zdjęć i informacji umieszczanych na profilach osoby dręczonej czy też umieszczanie w jej imieniu obraźliwych statusów.

¹² <https://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy> [18.11.2023].

¹³A. Borkowska, *CYBERPRZEMOC. Włącz blokadę na nękanie. Poradnik dla rodziców*, NASK, Warszawa 2019, s. 13-14.

- *Sexting* – wysyłanie oraz wymienianie się zdjęciami, filmami i innymi treściami o charakterze seksualnym w celu poniżenia osoby.
- *Sextortion* – polega na wyłudzeniu od innej osoby materiałów o treści seksualnej z jej udziałem, a następnie groźeniu, że treści te zostaną udostępnione, jeśli osoba nie wpłaci określonej sumy pieniędzy bądź nie przyśle kolejnych materiałów.
- *Sharenting* – polega na coraz częstszym wśród rodziców **bezmądrym udostępnianiu** zdjęć swoich dzieci na portalach społecznościowych. Zamieszczanie zbyt wielu zdjęć oraz tych o charakterze intymnym lub sytuacjach wywołujących rozbawienie może być źródłem takich sytuacji jak używanie fotografii przez dewiantów czy choćby powodowanie w dziecku poczucia zażenowania. Choć w tym przypadku celem nie jest wyrachowane zaskodzenie własnym dzieciom, to nie zmienia faktu, że taka forma działania może mieć negatywne skutki, dlatego wymaga refleksji i ograniczenia.
- *Patostream* – internetowa transmisja prowadzona na żywo, w serwisach internetowych typu YouTube, której celem jest prezentowanie zachowań dewiacyjnych, np. libacji alkoholowych, przyjmowania narkotyków, przemocy, wulgarnych i agresywnych zachowań. Autorzy patostreamów oferują wykonywanie kolejnych patologicznych działań za opłaty przekazywane im przez widzów.
- Szkodliwe i niebezpieczne *challenge (wyzwania)* – zyskująca na popularności aktywność wśród dzieci i nastolatków polegająca na podejmowaniu ryzykownych aktywności i dokumentowaniu ich poprzez portale społecznościowe lub komunikatory (wykonywanie różnych zadań zagrażających zdrowiu i życiu np. wejście na najwyższą konstrukcję bez zabezpieczenia, zaciskanie paska na szyi, wyskakiwanie z jadącego samochodu)¹⁴.

¹⁴ <https://www.niebieskaLinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/cyberprzemoc-rodzaje-skala-zjawiska-profilaktyka-material-z-cyklu-ekspert-radzi> [18.11.2023]

TABELA 2. FORMY I SKUTKI PRZEMOCY

RODZAJE PRZEMOCY	FORMY PRZEMOCY	SKUTKI PRZEMOCY
PRZEMOC FIZYCZNA	szarpanie, kopanie, popychanie, obezwładnianie, szczypanie, ciągnięcie, duszenie, odpychanie, klepanie, klapsy, ciągnięcie za włosy, ciągnięcie za uszy, przytrzymywanie, policzkowanie, bicie otwartą ręką, bicie pięściami, bicie różnymi przedmiotami, przypalanie papierosem, krępowanie ruchów, związywanie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, pozostawienie w niebezpiecznym miejscu, nie udzielenie niezbędnej pomocy itp.	<i>bezpośrednie:</i> uszkodzenia ciała - urazy, rany, złamania, stłuczenia, zadrapania, siniaki, poparzenia; <i>następujące skutki:</i> choroby w wyniku powikłań i stresu, zespół stresu pourazowego, życie w chronicznym stresie, poczuciu zagrożenia, strachu, lęku, napady paniki, bezsenność, zaburzenia psychosomatyczne itp.
PRZEMOC PSYCHICZNA	wyśmiewanie opinii, poglądów, przekonań, religii, pochodzenia, narzucanie swojego zdania, poglądów, stałe ocenianie, krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolowanie, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, wymuszanie posłuszeństwa i podporządkowania, ograniczanie snu, pożywienia i schronienia, wyzywanie, używanie wulgarnych epitetów, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, stosowanie gróźb, szantażowanie, obrażanie, osądzanie, krytykowanie, straszenie, szantażowanie, grożenie, nieliczenie się z uczuciami, krzyczenie, oskarżanie, obwinianie, oczernianie, krzywdzenie zwierząt, czytanie osobistej korespondencji, ujawnianie tajemnic, sekretów, wyśmiewanie, lekceważenie itp.	zniszczenie poczucia mocy sprawczej ofiary, jej poczucia własnej wartości i godności, uniemożliwienie podjęcia jakichkolwiek działań niezgodnych z zasadą posłuszeństwa, osłabienie psychicznych i fizycznych zdolności stawiania oporu oraz wyrobienie przekonania o daremności jego stawiania, odizolowanie od zewnętrznych źródeł wsparcia, całkowite uzależnienie ofiary od prześladowcy, stały strach i utrata nadziei, choroby psychosomatyczne, ciągły stres, zaburzenia snu itp.
PRZEMOC SEKSUALNA	gwałt, wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, obmacywanie, zmuszanie do seksu z osobami trzecimi, sadyzm w pożyciu, wyśmiewanie wyglądu, ciała i krytyka zachowań seksualnych, komentowanie szczegółów anatomicznych, ocenianie sprawności seksualnej, wyglądu itp.	obrażenia fizyczne, ból i cierpienie, obniżona samoocena i poczucie własnej wartości, utrata poczucia atrakcyjności i godności, zaburzenia seksualne, oziębłość, zamknięcie się (lęk, strach, unikanie seksu), uogólniona niechęć i obawa do przedstawicieli płci sprawcy przemocy itp.
PRZEMOC EKONOMICZNA	okradanie, zabieranie pieniędzy, nie łożenie na utrzymanie, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, szantażowanie, zaciąganie długów i kredytów bez zgody współmałżonka, zmuszanie do pożyczek, niszczenie rzeczy, włamanie do zamkniętego osobistego pomieszczenia, używanie rzeczy bez pozwolenia, dysponowanie czyjąś własnością, sprzedawanie osobistych lub wspólnych rzeczy bez uzgodnienia, zmuszanie do spłacania długów itp.	całkowita zależność finansowa od partnera, niezaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, bieda, zniszczenie poczucia własnej godności i wartości, znalezienie się bez środków do życia.

<p>ZANIEDBANIE</p>	<p><i>w sferze biologicznej/fizycznej:</i> pozbawianie środków na utrzymanie, jedzenie (głodzenie), ubranie, przybory szkolne, schronienie, brak pomocy w chorobie, nie udzielenie pomocy, uniemożliwianie dostępu do miejsc zaspokojenia podstawowych potrzeb: mieszkania, kuchni, łazienki, łóżka, nadużywanie alkoholu i nikotyny w ciąży, niezgłaszanie się z dzieckiem na szczepienia, nieleczenie stanów chorobowych, mimo zaleceń lekarzy;</p> <p><i>w sferze emocjonalnej i poznawczej:</i> brak uwagi i uczuć, a więc pozbawienie zaspokojenia podstawowych emocjonalnych potrzeb: przynależności, miłości, więzi; ignorowanie potrzeb innej osoby, odmowę komunikowania się, niedbałość, brak odpowiedniej stymulacji poznawczej dziecka w okresie wczesnego i średniego dzieciństwa, brak zainteresowania w jaki sposób dziecko spędza czas, jakie ma potrzeby i problemy, czy chodzi do szkoły, czy odrabia lekcje itp.; w skrajnej formie zaniedbywania występuje opuszczenie lub porzucenie dziecka.</p>	<p><i>konsekwencje bezpośrednie:</i> chroniczne choroby dziecka w tym choroby skóry, zapalenia, odmrożenia, zmiany pasożytnicze; opóźnienie rozwoju wynikłe z niedożywienia (głodzenie objawia się niską masą ciała, bólami głowy i brzucha, omdleniami; może doprowadzić do nieprawidłowości w rozwoju fizycznym i psychicznym; dziecko osiąga wagę, wzrost i rozwój motoryczny na znacznie niższym poziomie niż dzieci w tym samym wieku); poczucie wstydu, inności, trudności w nawiązywaniu kontaktu z otoczeniem, osamotnienia (dzieci mogą być izolowane przez rówieśników, przezywane, wyszydzane i mobbowane, co wywołuje u nich poczucie osaczenia, bezradności i rozpacz); dzieci doświadczają skrajnych stanów emocjonalnych z dominacją smutku, pesymizmu, defetyzmu, a także braku zaufania, rezygnacji, bezsilności, poczucia braku kontroli nad swoim życiem; częste absencje w szkole prowadzą do trudności w nauce i braku promocji do następnej klasy;</p> <p><i>odległe konsekwencje:</i> zaburzenia rozwoju psychofizycznego, choroby psychosomatyczne, bardzo niska samoocena: w wyniku frustracji potrzeb może dojść do apatii, obniżonego nastroju czy depresji; w dzieciach dominuje poczucie odrzucenia, co wpływa na trudności w budowaniu stałych relacji w przyszłości i wycofanie społeczne; nierealizowanie regularnie obowiązku szkolnego może prowadzić do wykazywania przez dziecko nadmiernej pasywności.</p>
<p>PRZEMOC ELEKTRONICZNA (<i>cyberprzemoc, cybermobbing, cyberbullying</i>)</p>	<p>agresja za pośrednictwem internetu oraz urządzeń elektronicznych polegająca na wysyłaniu do osoby niechciany, nękających, groźących, ubliżających, wyśmiewających, zawstydzających wiadomości SMS, e-maili lub agresywnego pisanie w chatkach; podszywanie się pod daną osobę (fikcyjne konta); zamieszczanie dużej liczby nieprzyjemnych komentarzy na temat danej osoby; wielokrotne wysyłanie wiadomości celem zapychania jej skrzynki odbiorczej; wysyłanie zdjęć lub treści o charakterze seksualnym; wyłudzenie od innej osoby materiałów o treści seksualnej, a następnie zagrożenie udostępnieniem; bezmyślne udostępnianie zdjęć swoich dzieci na portalach społecznościowych w nietypowych lub intymnych sytuacjach; zachęcanie do udziału w niebezpiecznych dla zdrowia i życia wyzwaniach.</p>	<p><i>u osób doświadczających cyberprzemocy:</i> poczucie osaczenia, osamotnienia, bezsilności, poniżenia, upokorzenia, lęku, rozpacz, smutku, wstydu, winy; problemy w kontaktach z innymi ludźmi; zaniżone poczucie własnej wartości, kłopoty z nauką, problemy psychosomatyczne – bóle głowy, brzucha, problemy ze snem, depresja; w skrajnych przypadkach mogą pojawić się myśli oraz próby samobójcze; zamieszczanie przez domowników zbyt wielu zdjęć w tym tych o charakterze intymnym (<i>Sharenting</i>) może być źródłem takich sytuacji jak używanie fotografii przez dewiantów czy choćby wywoływanie w dziecku poczucia zażenowania;</p> <p><i>u sprawców cyberprzemocy:</i> utrwalają się u nich zachowania agresywne, obniża się poczucie odpowiedzialności za własne działania, może nasilać się skłonność do zachowań aspołecznych w przyszłości.</p>

Źródła: [Niebieska linia](#), [Fundacja NON LICET](#), Wyprawa PoMOC. Poradnik dla osób doznających przemocy, Niebieska linia, s. 17-18.

Wskazane powyżej różne formy przemocy na ogół występują łącznie, w związku z czym „sytuacja ofiary przypomina więc uwikłanie w sieć działań opartych na przemocy, pozbawiając ją poczucia wpływu i uniemożliwiając normalne funkcjonowanie”¹⁵. Niezależnie od formy przemocy domowej, można wyróżnić pewne elementy wspólne:

- przemoc związana jest z relacją z osobą bliską (np. partner, współmałżonek, rodzic), w której istnieje nierówny układ sił,
- dochodzi do wykorzystania władzy i siły fizycznej przez silniejszego w stosunku do słabszego,
- obie strony traktują siebie w sposób przedmiotowy,
- tym, co spaja związek, jest lęk osoby doświadczającej przemocy – częściej kobiety, i manipulowanie tym lękiem przez mężczyznę, który nie liczy się z jej prawami, potrzebami i pragnieniami, w dążeniu do pełnej kontroli nad sytuacją i poczuciem władzy nad kobietą¹⁶.

1.3. CYKL PRZEMOCY

W doświadczeniu relacji z bliską osobą uwidacznia się charakterystyczny **cykl przemocy** składający się z trzech podstawowych faz (schemat 1). W **pierwszej fazie** narasta napięcie i agresywność sprawcy. Prowokuje kłótnie bez powodu, irytuje się drobiazgami i staje się coraz bardziej niebezpieczny. Osoba doświadczająca przemocy stara się opanować sytuację i próbuje oddalić zagrożenie. Często pojawiają się u niej różne dolegliwości fizyczne, bóle głowy i żołądka, bezsenność i utrata apetytu. Wpada w apatię lub ogarnia ją silny niepokój. Czasami, nie mogąc wytrzymać tego napięcia i oczekiwania na to, co nieuniknione, sama prowokuje kłótnię, żeby mieć awanturę za sobą. **Druga faza** to czas gwałtownej przemocy. Z nieistotnych przyczyn dochodzi do wybuchu agresji i rozładowania złości. Osoba raniona jest psychicznie oraz fizycznie. Stara się jednak uspokoić sprawcę i ochronić siebie. Odczuwa przerażenie, złość, bezradność, ale też wstyd i utratę ochoty do życia. W **trzeciej fazie** następuje wyraźna zmiana i następuje pojednanie. Kiedy partner wyładował już swą złość i zazwyczaj zaczyna zdawać sobie sprawę z tego, co zrobił, próbuje znaleźć jakieś wytłumaczenie i usprawiedliwienie swojego zachowania. Ma poczucie winy, bywa, że okazuje skruchę, przeprosza i jednocześnie obiecuje, że taka sytuacja więcej się nie powtórzy. Jest to tzw. faza miodowego miesiąca, która niestety nie trwa długo, ponieważ następuje powrót to fazy pierwszej, zazwyczaj z nasilonym skutkiem¹⁷. Poszczególne fazy mogą trwać krótko, kilka dni lub dłużej – kilka tygodni. Przemoc zazwyczaj eskaluje, a niezatrzymana powoduje ogromne straty psychiczne wśród osób jej

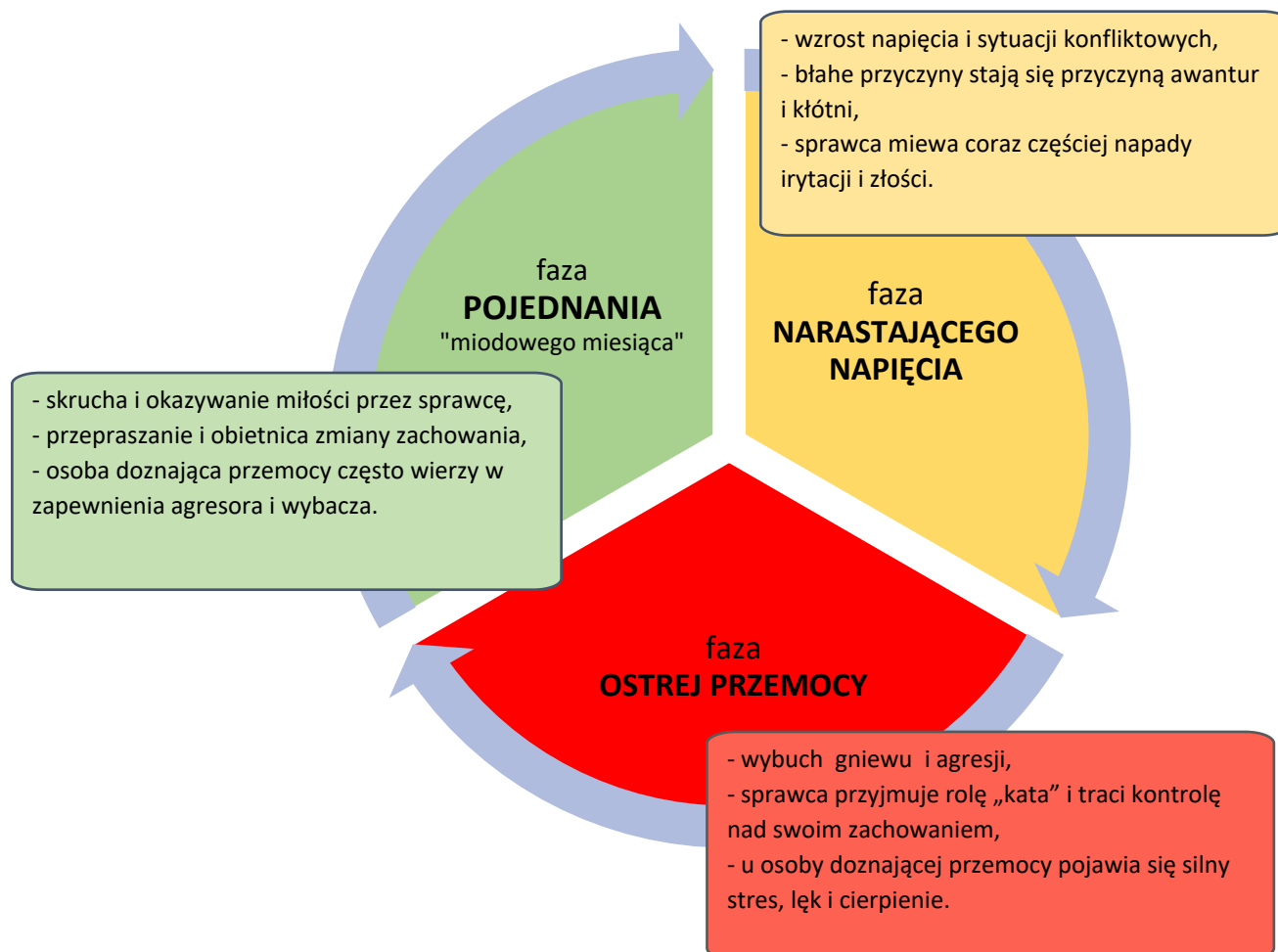
¹⁵ L. Krzywicka, *Przemoc w rodzinie – specyfika pracy socjalnej z ofiarami przemocy*, w: *Praca socjalna wobec współczesnych problemów społecznych. Materiały pomocnicze dla słuchaczy specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny*, red. S. Pawlas-Czyż, Toruń 2007, s. 124.

¹⁶ D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy... dz. cyt.*, s. 35.

¹⁷ Zob. S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 17–18.

doświadczających oraz będących jej świadkami. Kolejne cykle mogą trwać wiele lat, przy czym zwykle z czasem skraca się faza miodowego miesiąca, a wydłużają się i bardziej dramatycznie przebiegają fazy narastania napięcia i gwałtownej przemocy. Po pewnym czasie faza pojednania zanika całkowicie i pozostają tylko dwie fazy.

DIAGRAM 1. CYKL PRZEMOCY DOMOWEJ

Źródło: D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy. Wychowanie – profilaktyka – wsparcie*, Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2021, str. 38.

1.4. CZYNNIKI RYZYKA PRZEMOCY DOMOWEJ – PRZYCZYNY I MECHANIZMY PRZEMOCY

Na występowanie przemocy wpływa szereg czynników, takich jak: skomplikowany układ wewnątrzrodzinnych relacji i zewnętrznych okoliczności, czynniki osobowościowe w tym zaburzenia w zakresie zdrowia psychicznego i zaburzenia osobowości, czynniki sytuacyjne czy społeczno-kulturowe, a także antyspołeczne zachowania i postawy, niestabilność relacji, brak stabilności zatrudnienia, wykorzystywanie w dzieciństwie, brak motywacji do leczenia uzależnień, czy wreszcie antyrównościowy stosunek do kobiet. Przemoc sama

w sobie jest najmocniejszym zjawiskiem przemocotwórczym¹⁸. Należy również podkreślić, że doświadczanie przemocy w rodzinie pochodzenia przyczynia się często do powstawania międzypokoleniowego cyklu przemocy domowej. Stanowi to formę dziedziczenia niewłaściwych wzorców radzenia sobie z napięciami.

Chcąc wskazać na możliwie najszerszy katalog przyczyn zjawiska przemocy należy wskazać na czynniki:

- *biologiczne* – temperament, uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego,
- *psychologiczne* – zaburzenia osobowości, charakteropatie, zaburzenia kontroli emocjonalnej i zachowań, silne negatywne emocje, chłód emocjonalny, frustracja, stres, przeżycia traumatyczne związane z doświadczeniem przemocy lub z byciem jej świadkiem,
- *społeczno-kulturowe* – akceptacja społecznego przyzwolenia na bicie i stosowanie kar cielesnych wobec bliskich, w celu wymuszenia posłuszeństwa,
- *dziedziczenie wzorca* – przekazywanie wzorca zachowania przemocowego z pokolenia na pokolenie jako sposób radzenia sobie z napięciem lub sposób wymuszania konkretnych zachowań. W pierwotnym środowisku socjalizacji następuje uczenie się i przyswajanie negatywnych zachowań osób dorosłych.
- *środowiskowe i stres społeczny* – niski status ekonomiczny, bezrobocie, złe warunki mieszkaniowe, izolacja społeczna rodziny itp.
- *uzależnienie od środków psychoaktywnych*, nadużywanie alkoholu lub narkotyków (w tym dopalaczy), które wywołują agresję, pobudzają do działania, osłabiając zdolność do samokontroli sprawcy¹⁹.

Za długotrwałe konsekwencje przemocy uważa się mechanizm błędnego koła, uraz psychiczny, psychologiczną reakcję na uraz, stres pourazowy, wyuczoną bezradność, efekt psychologicznej pułapki i „syndrom sztokholmski”²⁰. Mechanizm uzależnienia w przemocowej relacji sprawca – ofiara działa na zasadzie **błędnego koła**. Jest on osadzony na ogromnej sile lęku, który jest wewnętrznym generatorem postępowania sprawcy i ofiary. Sprawcy boją się potencjalnej utraty partnerki. Strach przed samotnością sprawców, powoduje powolne uzależnianie się od ofiary. Zaczynają odreagowywać swoje napięcia, raniąc za pomocą słów, czynów. Z kolei lęk ofiary związany jest z odrzuceniem jej przez mężczyznę jako kobiety – żony, matki, partnerki, także z odrzuceniem związku, w który dużo zainwestowała, m.in. czasu, energii, zabiegów i działań. Cały czas odbywa się manipulowanie przez sprawcę lękiem ofiary poprzez atakowanie więzi społecznych i zmuszanie do zerwania kontaktów z otoczeniem. Sprawcy dążą do tego, by odizolować swoje ofiary od jakiegokolwiek źródła informacji, pomocy materialnej, czy też emocjonalnego wsparcia. W konsekwencji sprawca staje się dla ofiary darczyńcą dobrych sytuacji, pochwał, gestów, które odbierane są przez ofiarę jako coś niezwykłego, wyjątkowego. Izolowanie wzbudza w ofierze lęk, obdarzanie

¹⁸ D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy... dz. cyt.*, s. 39.

¹⁹ Por. K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie*, [w:] *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu*, red. D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, Warszawa 2010, s. 29-32.

²⁰ I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999, s. 45.

sporadycznymi łaskami powoduje jego obniżenie, ale także przywiązanie ofiary do sprawcy. Krzywdzone kobiety często wyrażają przekonanie, że poza incydentami przemocy ich mężowie są mocnym filarem ich rodziny. W konsekwencji kobieta ma wyolbrzymione negatywne wyobrażenie na temat tego, co się stanie, gdy partner odejdzie. Uważa, że sama sobie nie poradzi. **Lęk przed samotnością i nieznanym jest silniejszy niż doznawane cierpienia**²¹.

Szczególnym syndromem, który dotyka osoby doznające przemocy jest stan nazywany **wyuczoną bezradnością**, który można porównać do psychicznego paraliżu, uniemożliwiającego osobie podjęcie próby obrony przez sprawcę. Wzrasta poczucie własnej niemocy, co poważnie utrudnia wywiązywanie się z podstawowych zadań społecznych (rola pracownika, rodzica), ale również ogranicza samorozwój i podejmowanie nowych wyzwań²². Według Martina Seligmana wyuczona bezradność jest poddaniem się, zaprzestaniem działania, które wynika z przekonania, że cokolwiek się zrobi nie będzie to miało żadnego znaczenia. Skutki wyuczonej bezradności u ofiar przemocy to:

- deficyty poznawcze – które polegają na uogólnionym przekonaniu, iż nie ma takich sytuacji, w których możliwy jest wpływ na bieg wydarzeń („w mojej sytuacji nic nie można zrobić”, „nikt nie jest w stanie mi pomóc”);
- deficyty motywacyjne – polegają na tym, że osoba zachowuje się biernie, jest zrezygowana, nie podejmuje żadnych działań, aby zmienić swoją sytuację;
- deficyty emocjonalne – ofiary przemocy przeżywają stany apatii, lęku, depresji, uczucia zmęczenia, niekompetencji i wrogości²³.

Problemem, który często dotyka ofiary przemocy domowej jest **zespół stresu pourazowego** (PTSD – ang. *posttraumatic stress disorder*) Jego typowymi objawami są: niska samoocena, strach i depresja²⁴, ale również unikanie myśli i rozmów związanych z urazem, unikanie osób, miejsc, sytuacji, które przypominają o trudnych doświadczeniach, poczucie odrętwienia w życiu uczuciowym, przeświadczenie o braku perspektyw na karierę i udane życie rodzinne, wzmożoną drażliwość, wybuchy złości czy wypatrywanie wymagowanych zagrożeń²⁵. Konsekwencją permanentnie przeżywanego stresu w sytuacji przemocy są **zaburzenia postraumatyczne**. Przejawami syndromu bitej osoby są: niska samoocena, wycofanie z kontaktów społecznych i wspomniana powyżej wyuczona bezradność. Tłumione uczucia, rzadkie wyrażanie gniewu przez osoby krzywdzone oraz skłonności do samoobwiniania się prowadzą nierzadko od zachowań autodestrukcyjnych²⁶. Najbardziej wyrazistym elementem zespołu PTSD jest unikanie czy zawężenie, które

²¹ <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/bledne-kolo-uzaleznienia-w-bliskich-relacjach-przemocy> [19.11.2023]

²² D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy... dz. cyt.*, s. 42.

²³ *Postępowanie w związku z występowaniem przemocy w rodzinie. Przewodnik dla pracowników ochrony zdrowia*, Instytut Psychologii Zdrowia, Niebieska Linia, s. 6.

²⁴ A. Lipowska-Teutch, *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*, PARPA, Warszawa 1998, s. 42.

²⁵ D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy... dz. cyt.*, s. 42.

²⁶ I. Rajska-Kulik, *Przemoc wewnątrzmałżeńska – uwarunkowania pozostawiania maltretowanych kobiet w krzywdzącym związku*, „Chowanna” 2007, nr 1/28, s.14.

prowadzą do tłumienia zdolności psychicznych. Osoba czuje się odrętwiała, obca, niezainteresowana codziennymi aktywnościami. Jednocześnie czyni ogromny wysiłek psychiczny by uniknąć wszelkich myśli, uczuć i działań przypominających uraz. Ten dwukierunkowy wysiłek zaburza homeostazę emocjonalną, poznawczą i behawioralną. W każdej z tych stref mogą wystąpić reakcje przesadne, czasem nieprzewidywalne²⁷.

Pojawiający się u niektórych osób **syndrom pułapki psychologicznej** trwania w krzywdzącej relacji może przybierać różne formy:

- pułapki psychicznej – osoba doznająca przemocy domowej żyje nadzieją, że będzie lepiej. Dlatego też inwestuje w ten związek. Obwiniając siebie za całe zło, wierzy, że jeśli bardziej się postara, to będzie lepiej. Ma poczucie, że zależy to właśnie od niej. Im więcej się stara i wkłada w to działanie więcej energii, tym trudniej jej ze związku zrezygnować²⁸;
- pułapki sytuacyjnej – dokonanie bilansu zysków i strat, który wskazuje, że pozytywne strony trwania w związku przewyższają korzyści z odejścia. Taka sytuacja może mieć miejsce w relacjach, w których przemoc występuje rzadko;
- lęku – towarzyszy osobie niezmiennie zarówno gdy cierpi, jak i wówczas gdy rozważa odejście. Ten drugi lęk paraliżuje mocniej, bo wiąże się z tym co nieznanne;
- pułapki powiązanej z wyuczoną bezradnością – obejmuje przekonanie, że osoba nie ma wpływu na bieg wydarzeń, co implikuje rezygnację z prób wyjścia z kręgu przemocy²⁹.

Typowym zachowaniem sprawców przemocy jest stosowanie **techniki „prania mózgu”** obejmującej: izolację, monopolizację uwagi, doprowadzenie do wyczerpania, wywoływanie lęku i depresji, naprzemiennosc kary i nagrody, demonstrowanie wszechmocy i wszechwładzy, wymuszanie drobnych przysług. Stosowanie tej techniki prowadzi do wielu regresywnych zmian w osobowości osób doświadczających przemocy. Skutkiem tego jest ich bezradność, zanik krytycznego myślenia, powrót do myślenia życzeniowego, czasami zanik uczuć wyższych. Procesy „prania mózgu” powodują całkowite podporządkowanie, utratę poczucia własnej wartości i własnych przekonań oraz bezkrytyczne przyjmowanie rzeczywistości, wykreowanej przez sprawcę³⁰.

Jedną z konsekwencji ciągłego zagrożenia przemocą jest skłonność ofiar do identyfikacji z oprawcą i gotowość do działania w jego interesie, co nazywamy **„syndromem sztokholmskim”**³¹. Do symptomów syndromu sztokholmskiego zalicza się: pozytywne uczucia wobec sprawcy; zrozumienie motywów i zachowań sprawcy oraz podzielenie jego poglądów; pomocne zachowania wobec sprawcy; negatywne

²⁷ D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy... dz. cyt.*, s. 43.

²⁸ <https://kcpu.gov.pl/przemoc/charakterystyka-zjawiska-przemocy-w-rodzinie/> [19.11.2023]

²⁹ D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy... dz. cyt.*, s. 44.

³⁰ *Postępowanie w związku z występowaniem przemocy w rodzinie. Przewodnik dla pracowników ochrony zdrowia*, Instytut Psychologii Zdrowia, Niebieska Linia, s. 6.

³¹ A. Woźnica, *Przemoc wobec kobiet*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007, s. 37.

uczucia wobec rodziny, przyjaciół, autorytetów próbujących ratować osobę doznającą przemocy; niezdolność zaangażowania się w zachowania, które mogłyby doprowadzić do jej uwolnienia od sprawcy³².

Wśród mechanizmów towarzyszących zjawisku przemocy należy wskazać na **proces wiktymizacji**, który utrudnia proces wyjścia z relacji przemocowej. Kiedy osoba doznająca przemocy domowej znajduje siły do walki o siebie i zaczyna szukać pomocy zdarza się, że spotyka się z nieprawidłowymi reakcjami osób, z którymi dzieli się swoimi problemami, i od których oczekuje pomocy oraz wsparcia. Takie zachowanie przedstawicieli instytucji i służb, które przejawia się bagatelizowaniem problemów, dopytywaniem podważającym zaistnienie przemocy czy obwinianiem osoby doznającej przemocy nazywamy wtórnym zranieniem³³.

1.5. FAKTY I MITY DOTYCZĄCE PRZEMOCY DOMOWEJ

W społeczeństwie istnieje dużo mitów dotyczących przemocy, które są lekkomyślnie rozpowszechniane na szeroką skalę i utrwalane w społecznej świadomości. W ten sposób w ludziach zaszczepia się pogląd, że przemoc jest czymś normalnym i nieszkodliwym. W wielu przypadkach możemy spotkać się z częstym bronieniem sprawcy, a za zaistniałą sytuację obwinia się osobę która doświadcza krzywdy. Akceptacja takich przekonań może wywoływać w środowisku brak jakiegokolwiek reakcji w sytuacji pojawienia się przemocy, co w konsekwencji może potęgować to zjawisko³⁴. Poniżej przedstawiono najczęściej pojawiające się w społeczeństwie fakty i mity dotyczące przemocy domowej. Świadomość ich istnienia i walka z nimi może przyczynić się do właściwej reakcji w chwili zauważenia przez kogoś niepokojących symptomów wskazujących na używanie przemocy domowej.

³² <https://www.niebieskaLinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/syndrom-sztokholmski-w-relacjach-miedzyludzkich> [19.11.2023].

³³ D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy... dz. cyt.*, s. 142.

³⁴ E. Kowalewska-Borys, *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, Difin, Warszawa 2012, s. 37-38.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

TABELA 3. MITY I FAKTY NA TEMAT PRZEMOCY DOMOWEJ

MITY	FAKTY
Nie ujawnia się tajemnic rodzinnych.	Przełamanie izolacji i milczenia jest konieczne do przetrwania przemocy, która nie skończy się sama.
Nikt nie powinien się wtrącać w sprawy rodzinne.	Przemoc w rodzinie jest przestępstwem, każdy ma prawo zapobiegać krzywdzeniu i reagować na nie.
Przemoc dotyczy tylko rodzin patologicznych, z tzw. marginesu społecznego.	Przemoc domowa zdarza się we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia, sytuacji ekonomicznej i przekonań religijnych.
Najczęstszą formą przemocy jest bicie.	Przemoc fizyczna jest tylko jedną z form krzywdzenia. Najczęściej występującą formą przemocy jest przemoc psychiczna.
Nie można zmienić swojego przeznaczenia.	Nigdy nie jest za późno, aby powiedzieć stop. Zawsze jest jakieś wyjście z sytuacji. Zawsze są ludzie i instytucje, którzy w tym pomogą.
Przyczyną przemocy domowej jest alkoholizm.	Alkohol jedynie ułatwia stosowanie przemocy. Sprawca często pije po to, żeby znęcać się nad bliskimi, a swoje postępowanie usprawiedliwia stanem nietrzeźwości. Uzależnienie od alkoholu nie zwalnia od odpowiedzialności za czyny.
O przemocy można mówić w sytuacji, gdy są widoczne ślady pobicia.	Nie trzeba mieć siniaków i złamań, żeby być ofiarą przemocy. Poniżanie, wyśmiewanie i obelgi bolą tak samo, jak uderzenia.
Istnieją okoliczności, które usprawiedliwiają stosowanie przemocy w rodzinie. Jeśli ktoś jest bity, to znaczy, że na to zasługuje.	Nikt nie ma prawa krzywdzić kogokolwiek, bez względu na to, co zrobił.
Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy.	Ofiary naprawdę cierpią. Nikt nie lubi być bity, poniżany i zastraszy. Powodem pozostawania ze sprawcą może być: strach, trudności materialne, presja otoczenia.
Rodzice mają prawo ukarać dziecko w sposób, który uważają za stosowny.	Dziecko nie jest własnością rodziców i nikt nie ma prawa go krzywdzić, zwłaszcza najbliżsi.
To był jednorazowy incydent, który się więcej nie powtórzy.	Rzadko kiedy przemoc w rodzinie pojawia się tylko raz. Jeśli nie zostanie podjęte skuteczne działanie, sytuacje krzywdzenia pojawiają się coraz częściej.
Dzieci potrzebują ojca, nawet jeśli on używa przemocy.	Dzieci potrzebują miłości, bezpieczeństwa i szacunku. Jeżeli teraz są świadkami lub ofiarami przemocy, w przyszłości będą prawdopodobnie jej sprawcami, gdyż takie wzory zachowań poznały w swojej rodzinie.
Bite dzieci wyrastają na porządnym ludzi.	Osoby bite w dzieciństwie żyją w przekonaniu, że siła fizyczna i agresja są najlepszym sposobem uzyskania szacunku, a to rokuje dobrze na przyszłość.
Gwałt w małżeństwie nie istnieje.	Obowiązek współżycia w małżeństwie w żadnym wypadku nie usprawiedliwia przymusu czy przemocy. Każdy ma prawo decydować o swoim życiu intymnym, a akt ślubu mu tego prawa nie odbiera.
Osoby używające przemocy muszą być psychicznie chore.	Nie ma bezpośredniego związku między przemocą a chorobą psychiczną. Przemoc jest próbą przejęcia całkowitej kontroli nad drugą osobą.
Kobieta bez mężczyzny jest nic nie warta.	Kobiety radzą sobie równie dobrze, a czasami nawet lepiej niż mężczyźni w wielu sferach społecznego funkcjonowania. Jesteśmy sobie równi i mamy takie same prawa.

Źródło: E. Kowalewska-Borys, *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, Difin, Warszawa 2012, s.37-38; Wyprawa PoMOC. Poradnik dla osób doznających przemocy, Niebieska linia s. 25-28.

1.6. SYSTEM WSPARCIA DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Przemoc domowa jako doświadczenie szczególnie traumatyczne, powodujące rozległe i trwałe następstwa w życiu psychicznym. Narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności osobistej. Jest nie tylko problemem domowego ogniska, ale problemem społecznym i problemem zdrowia publicznego, dlatego niezbędne są działania interwencyjne oraz profilaktyczne z udziałem całego społeczeństwa³⁵. Wśród podmiotów wspierających te działania można wskazać:

- **Policję** – ma obowiązek interwencji w sytuacji zgłoszenia przemocy domowej; Policja zwykle jest pierwsza na miejscu zdarzenia i to policjanci jako pierwsi mają kontakt z osobami będącymi w relacji przemocowej oraz jej świadkami; interwencja polega na zatrzymaniu osoby stosującej przemoc, jeśli stwarza zagrożenie dla otoczenia i na wypełnieniu Niebieskiej Karty; zadaniem Policji jest podjęcie czynności mających na celu przerwanie ataków agresji, rozpoznanie sytuacji i ustalenie jej przyczyny, pouczenie osoby stosującej przemoc, a w razie potrzeby odizolowanie jej, wydanie nakazu opuszczenia lokalu lub zakazu zbliżania się do osoby pokrzywdzonej; domownicy powinni być poinformowani o przysługujących im prawach;
- **Prokuraturę** – jej zadaniem jest wszczęcie postępowania przygotowawczego w celu sprawdzenia, czy faktycznie popełniono przestępstwo; w zależności od oceny zebranego materiału dowodowego postępowanie może zakończyć się skierowaniem aktu oskarżenia do sądu, umorzeniem dochodzenia lub warunkowym umorzeniem;
- **Sądy rodzinne i opiekuńcze** - zobowiązane są do reagowania na każdą informację dotyczącą wszelkich nieprawidłowości w opiece nad dzieckiem oraz naruszenia jego dóbr. Zostały powołane w szczególności do rozpoznawania spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, postępowania w sprawach nieletnich oraz w stosunku do osób uzależnionych od alkoholu. Przyjmują każde zawiadomienie o przemocy nad małoletnim, jak również prowadzą postępowanie opiekuńcze, którego celem jest zabezpieczenie dzieci oraz resocjalizacja rodziny;
- **Pomoc społeczną** – udziela wsparcia przewidzianego w Ustawie o pomocy społecznej osobom i rodzinom w celu przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których same nie są w stanie pokonać, i do których zalicza się między innymi doświadczenie przemocy domowej; zadaniem pomocy społecznej jest również zapobieganie negatywnym zjawiskom społecznym w tym problemowi przemocy;

³⁵ D. Adamczyk, W. Adamczyk-Bębas, S. Bębas, *Wobec przemocy... dz. cyt.*, s. 44.

- **Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** – udziela pomocy wówczas, gdy aktom przemocy towarzyszy picie alkoholu; w przypadku stwierdzenia bądź podejrzenia popełnienia przestępstwa Komisja ma obowiązek powiadomić prokuraturę i wnioskować o objęcie rodziny działaniami prewencyjnymi, np. poprzez wizyty dzielnicowego, jak również wnioskować do sądu rejonowego o zastosowanie wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego;
- **Zespół interdyscyplinarny** – jego celem jest zapewnienie bezpieczeństwa, ochrona zdrowia i życia osób dotkniętych przemocą w rodzinie; zadaniem członków Zespołu jest podjęcie działań zmierzających do rozwiązania problemu przemocy w rodzinie.

Do jego działań należy m.in.

- diagnoza problemu;
 - podejmowanie interwencji oraz objęcie wsparciem;
 - zapewnienie pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej;
 - zapewnienie bezpiecznego schronienia osobie doświadczającej przemocy ;
 - podjęcie działań w zakresie przeprowadzenia badań lekarskich i wydania zaświadczenia lekarskiego dotyczącego aktu przemocy;
 - rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- **Ośrodki Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Prześwstwem**³⁶ – pomoc ma na celu łagodzenie skutków przestępstwa (psychologicznych, materialnych, społecznych), ochronę przed wtórną wiktyimizacją oraz pomoc w trakcie procedur prawnych; ośrodek podejmuje współpracę z organami ścigania, wymiarem sprawiedliwości, pomocą społeczną i innymi instytucjami; świadczy pomoc psychologiczną (interwencja kryzysowa, poradnictwo psychologiczne) dla dzieci i dorosłych, psychoterapeutyczną, konsultacje z psychiatrą, pomoc prawną, mediacje, pomoc tłumacza (w tym języka migowego), zabezpiecza schronienie z zasobów Ośrodka, a także pomoc materialną w zakresie m.in. finansowania kosztów tłumaczenia, leczenia, edukacji, szkoleń, przejazdów, zorganizowanego wyjazdu małoletniego, dofinansowanie do czynszu, bony żywnościowe oraz bony na zakup odzieży i środków czystości i higieny osobistej;
 - **Służbę zdrowia** – udziela pomocy medycznej ofiarom przemocy; oprócz udzielania pomocy medycznej lekarz jest zobowiązany do wystawienia na prośbę pacjenta zaświadczenia

³⁶ <http://www.niebieskalinia.pl/pomoc/gdzie-szukac-pomocy> [16.11.2023].

lekarskiego o doznanych obrażeniach i podjętym leczeniu. Przy pobiciu lub gwałcie można również zwrócić się do lekarza sądowego o wydanie wyników obdukcji;

- **Oświatę** – placówki oświatowe powołane są do realizowania funkcji dydaktycznej i wychowawczo-opiekuńczej, w tym wypełniają zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie organizowanych w tych placówkach zajęć. Z chwilą powzięcia informacji o popełnionym wobec dziecka przestępstwie, zgodnie z art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej są zobowiązani powiadomić policję lub prokuraturę. Pracownicy tychże placówek najczęściej mogą zaobserwować zmiany w zachowaniu dziecka/ucznia, sugerujące istnienie sytuacji kryzysowych w rodzinie lub widoczne ślady stosowania przemocy wobec niego;
- **Organizacje pozarządowe** – świadczą różne formy wsparcia i pomocy osobom doznającym przemocy domowej, a także jej świadkom (pomoc prawna, psychologiczna, socjalna, socjoterapeutyczna dla dzieci);
- **Poradnie Pogotowia Niebieska Linia (800 120 002)** – realizują stacjonarny program pomocy psychologicznej, który proponuje pomoc zarówno osobom doznającym przemocy, jak i świadkom przemocy domowej. Poradnie udzielają również pomocy prawnej;
- **Telefony informacyjno-interwencyjne oraz zaufania** – przeznaczone dla wszystkich osób w kryzysie emocjonalnym oraz dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, w tym ze szczególnym uwzględnieniem osób doświadczających przemocy domowej oraz jej świadków; dyżury pełnią przeszkoleni specjaliści: psychologowie i prawnicy;
- **Inne podmioty** – np. parafie, związki wyznaniowe, biura poselskie, grupy samopomocowe.

2. PODSTAWY PRAWNE DOTYCZĄCE ZJAWISKA PRZEMOCY

Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2028 został przygotowany z uwzględnieniem obowiązujących aktów prawnych. Poniżej wskazany katalog aktów prawnych zawiera najważniejsze z nich.

- 1) [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej](#) (Dz.U. z 2009 r. nr 114 poz. 946) – najważniejszy akt prawny gwarantujący ochronę osobom w tym dzieciom przed wszystkimi rodzajami przemocy³⁷. Art. 40 Konstytucji stanowi, iż: „nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych”. Art. 41. 1. określa, że „**każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą (...)**”. W art. 47 znajdujemy zapis, że: „każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”. Z kolei art. 72 stanowi: „Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych. W toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka”.
- 2) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. [Kodeks karny](#) (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138) przemoc domowa jest przestępstwem, co zostało określone w art. 207 Kodeksu karnego³⁸. **Znęcanie się należy do przestępstw ściganych z urzędu**, czyli organy ścigania są zobowiązane do wszczęcia postępowania, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie, że doszło do przestępstwa. Do wszczęcia postępowania nie jest więc wymagana skarga osoby pokrzywdzonej. Ponadto zgodnie z art. 217 k.k. uderzenie człowieka lub w inny sposób naruszenie jego nietykalność cielesną zagrożone jest karą grzywny, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku (ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego)³⁹.
- 3) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. [Kodeks postępowania karnego](#)⁴⁰ (Dz. U. z 2022 r. poz. 1375). W art. 304 wskazuje się, że „Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu (...) ma **społeczny obowiązek** zawiadomić o tym prokuratora lub Policję (...). Ustęp drugi niniejszego artykułu odnosi się do obowiązku niezwłocznych działań podejmowanych przez

³⁷ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf> [20.11.2023]

³⁸ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> [20.11.2023]

³⁹ https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/09/prawne-aspekty-przemocy-w-rodzinie_-_a_olszewska.pdf s 6. [20.11.2023]

⁴⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970890555/U/D19970555Lj.pdf> [20.11.2023]

instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu.

- 4) Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. [Kodeks rodzinny i opiekuńczy](#) (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359). Art. 96¹ stanowi, że „osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim **zakazuje się stosowania kar cielesnych**”⁴¹.
- 5) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249, z 2023 r. poz. 289, 535, 1606) w nowelizacji z 9 marca 2023 r. zmieniona na [ustawę o przeciwdziałaniu przemocy domowej](#)⁴². Ustawa ta stanowi najistotniejszy dokument z punktu widzenia ochrony osób przed przemocą. Ustawa definiuje zjawisko przemocy domowej, określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą, jej świadków, a także osób stosujących przemoc. **To pierwszy akt normatywny wskazujący, iż państwo polskie jest gotowe chronić, wspierać i pomagać osobom krzywdzonym oraz pociągać do odpowiedzialności sprawców przemocy.** Na mocy art. 3.1. niniejszej ustawy „osobie doznającej przemocy domowej udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie: 1) poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego; 2) interwencji kryzysowej i wsparcia; 3) ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobie stosującej przemoc domową korzystania ze wspólnie zajmowanego mieszkania z osobą doznającą przemocy domowej oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej; 4) zapewnienia osobie doznającej przemocy domowej bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla osób doznających przemocy domowej; 5) badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie; 6) zapewnienia osobie doznającej przemocy domowej, która nie ma tytułu prawnego do lokalu zajmowanego wspólnie z osobą stosującą przemoc domową, pomocy w uzyskaniu mieszkania”. Osoba doznająca przemocy domowej powinna otrzymać informację o wszystkich dostępnych formach wsparcia.
- 6) **Ustawa** z dnia 12 marca z 2004 r. [o pomocy społecznej](#)⁴³ (Dz. U. z 2023 r. poz. 901) w art. 7 wymienia przemoc domową jako jedną z przesłanek do udzielania pomocy. Nakłada jednocześnie na pracowników socjalnych obowiązek podjęcia działań wspierających i dających poczucie bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy, w tym interwencji kryzysowej, poradnictwa specjalistycznego, usług psychologiczno-pedagogicznych oraz pomocy w znalezieniu

⁴¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640090059/U/D19640059Lj.pdf> [20.11.2023]

⁴² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051801493/U/D20051493Lj.pdf> [20.11.2023]

⁴³ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040640593/U/D20040593Lj.pdf> [20.11.2023]

bezpiecznego schronienia. Do zadań pracowników socjalnych należy również współpraca ze sprawcami przemocy zmierzająca do zaprzestania jej stosowania.

- 7) **Ustawa** z dnia 26 października 1982 roku [o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi](#)⁴⁴ (Dz.U. z 2023 r. poz. 2151). Alkohol nie jest bezpośrednią przyczyną stosowania przemocy. Jednakże picie i nadużywanie alkoholu jest jednym z czynników ryzyka wystąpienia przemocy. Alkohol działając na organizm człowieka przyspiesza zmiany nastroju, osłabia koordynację, zdolność podejmowania decyzji, pozbawia hamulców. Należy podkreślić, że osoby uzależnione od alkoholu ponoszą odpowiedzialność za swoje, niezgodne z prawem, postępowanie. Procedurę zobowiązania do leczenia odwykowego wdraża się wobec niektórych osób uzależnionych od alkoholu (osoby, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację nieletnich, systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny). Procedurę tę można uruchomić poprzez Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (są umiejscowione przy Urzędach Gminnych) poprzez złożenie podania z opisem niepokojącej sytuacji w rodzinie, w związku z nadużywaniem alkoholu przez jednego z jej członków. Komisja zaprasza na rozmowę osobę nadużywającą alkoholu i motywuje do kontaktu z placówką odwykową oraz podjęcia leczenia. Warto pamiętać, że **leczenie odwykowe nie rozwiązuje problemu przemocy domowej**. Ponieważ zobowiązanie do leczenia nie ma charakteru przymusu, osoba uzależniona często odmawia pozostania w placówce leczenia odwykowego. W wielu wypadkach najskuteczniejszym sposobem motywującym do podjęcia terapii związanej z przerwaniem stosowania przemocy jest wyrok sądowy (w sprawie karnej) w zawieszeniu. Daje to możliwość nacisku kuratorowi, aby jego podopieczny podjął terapię dla osób stosujących przemoc. Groźba wystąpienia do sądu o odwieszenia wyroku jest sankcją, której sprawcy przemocy, w większości wypadków, wolą uniknąć⁴⁵.
- 8) **Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji**⁴⁶ (Dz.U. z 2023 r. poz. 171) odnosi się do problemu przemocy domowej w zakresie działań związanych z zabezpieczeniem praw osoby doznającej krzywdy. Zgodnie z nimi policjant ma prawo zatrzymania osoby stosującej przemoc domową. Nowelizacja przepisów z 2020 roku przyznała Policji nowe uprawnienia w zakresie natychmiastowej izolacji (art. 15a – 15ak). Wobec osoby, która swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy domowej stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej tą przemocą, policjant ma prawo wydać nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakaz zbliżania się do mieszkania

⁴⁴ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820350230/U/D19820230Lj.pdf> [20.11.2023]

⁴⁵ <https://www.niebieskaLinia.info/index.php/zadania-sluzb/51-gminna-komisja-rozwiazywania-problemow-alkoholowych> [20.11.2023]

⁴⁶ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.Nsf/download.xsp/WDU19900300179/U/D19900179Lj.pdf> [20.11.2023]

i jego bezpośredniego otoczenia. Celem przyjętego rozwiązania jest szybkie izolowanie osoby stosującej przemoc w rodzinie od osoby dotkniętej przemocą w sytuacjach, gdy stwarza ona zagrożenie dla życia lub zdrowia domowników. Priorytetem jest zapewnienie bezpieczeństwa osobie dotkniętej przemocą, dla której najbardziej istotne w sytuacji zagrożenia jest możliwie szybkie i sprawne odseparowanie jej od osoby stosującej przemoc, ale w taki sposób, by osoba dotknięta przemocą w rodzinie nie musiała opuszczać mieszkania⁴⁷.

- 9) **Ustawa** z dnia 7 września 1991 r. [o systemie oświaty](#)⁴⁸ (Dz.U. z 2022r. poz. 2230). Szkoła i nauczyciele stanowią instytucje, do których zadań należy dbanie o dobro dziecka. Dlatego posiadają oni szczególny obowiązek zwracania uwagi na przemoc i informowania o niej instytucji powołanych do wspierania i pomocy⁴⁹.
- 10) **Ustawa** z dnia 5 czerwca 1998 r. [o samorządzie powiatowym](#)⁵⁰ (Dz. U. z 2023 r. poz. 572).
- 11) **Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030** (M.P. 2023, poz. 1232, Uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030). Celem Programu jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce. Osiągnięcie tego celu zakłada zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą domową, zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową, zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług. Program skierowany jest do ogółu społeczeństwa, w tym osób zagrożonych przemocą domową, osób dotkniętych przemocą, osób stosujących przemoc, świadków przemocy domowej, a także do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej⁵¹.
- 12) **Rozporządzenie** Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. [w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób zatrudnionych w tych ośrodkach](#)⁵² (Dz.U. z 2023 r. poz. 1158).

⁴⁷ <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2020/numer-184-lipiec-2020/191501,Przemoc-w-rodzinie-nowe-uprawnienia-Policji.html> [20.11.2023]

⁴⁸ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910950425/U/D19910425Lj.pdf> [20.11.2023]

⁴⁹ <https://fdds.pl/co-robimy/akty-prawne/przemoc-w-szkole.html> [20.11.2023]

⁵⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19980910578/U/D19980578Lj.pdf> [20.11.2023]

⁵¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20230001232/O/M20231232.pdf> [20.11.2023]

⁵² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001158/O/D20231158.pdf> [20.11.2023]

- 13) **Rozporządzenie** Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. [w sprawie wzoru pouczenia rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka, któremu pracownik socjalny zapewnił ochronę w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową](#)⁵³ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1159).
- 14) **Rozporządzenie** Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. [Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej](#)⁵⁴ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1161).
- 15) **Rozporządzenie** Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. [programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową](#)⁵⁵ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1163).
- 16) **Rozporządzenie** Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. [w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach](#)⁵⁶ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1164).
- 17) **Rozporządzenie** Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. [w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej](#)⁵⁷ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1165).
- 18) **Rozporządzenie** Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. [w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy](#)⁵⁸ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1166).
- 19) **Rozporządzenie** Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2023 r. [w sprawie określenia wzoru i sposobu udostępniania urzędowego formularza wniosku o zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub o wydanie zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub zakazu zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej, lub zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, lub zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym](#)

⁵³ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001159/O/D20231159.pdf> [20.11.2023]

⁵⁴ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001161/O/D20231161.pdf> [20.11.2023]

⁵⁵ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001163/O/D20231163.pdf> [20.11.2023]

⁵⁶ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001164/O/D20231164.pdf> [20.11.2023]

⁵⁷ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001165/O/D20231165.pdf> [20.11.2023]

⁵⁸ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001166/O/D20231166.pdf> [20.11.2023]

- zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie⁵⁹ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1576).
- 20) **Rozporządzenie** Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2023 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o wykonanie postanowienia zobowiązującego osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia⁶⁰ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1568).
- 21) **Rozporządzenie** Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zawiadomienia osoby stosującej przemoc domową, wobec której został wydany nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, pozostawionego w razie niemożności doręczenia korespondencji⁶¹ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1614).
- 22) **Rozporządzenie** Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wydawania przez policjanta wobec osoby stosującej przemoc domową nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania oraz zakazu wstępu⁶² (Dz.U. z 2023 r. poz. 1613).
- 23) **Rozporządzenie** Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zawiadomienia osoby stosującej przemoc domową, wobec której został wydany nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, umieszczanego na drzwiach mieszkania wobec niemożności ich doręczenia⁶³ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1607).
- 24) **Rozporządzenie** Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej⁶⁴ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1827).
- 25) **Rozporządzenie** Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 września 2023 r. w sprawie procedury postępowania Policji przy wykonywaniu przez pracownika socjalnego zapewnienia ochrony dziecku w razie zagrożenia jego życia lub zdrowia w związku z przemocą domową oraz podejmowaniu decyzji o zapewnieniu tej ochrony⁶⁵ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1807).
- 26) **Rozporządzenie** Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta"⁶⁶ (Dz.U. z 2023 r. poz. 1870).

⁵⁹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001576/O/D20231576.pdf> [20.11.2023]

⁶⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001568/O/D20231568.pdf> [20.11.2023]

⁶¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001614/O/D20231614.pdf> [20.11.2023]

⁶² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001613/O/D20231613.pdf> [20.11.2023]

⁶³ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001607/O/D20231607.pdf> [20.11.2023]

⁶⁴ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001827/O/D20231827.pdf> [20.11.2023]

⁶⁵ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001807/O/D20231807.pdf> [20.11.2023]

⁶⁶ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001870/O/D20231870.pdf> [20.11.2023]

Ponadto niniejszy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2028 jest powiązany z podstawowymi dokumentami strategicznymi:

- [Strategią polityki społecznej województwa śląskiego na lata 2020-2030](#)⁶⁷ – w szczególności z celem strategicznym 1: Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie; kierunek działania 6.5. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie; 6.5.1. Wsparcie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie; 6.5.2. Profesjonalizacja kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie; 6.5.3. Kształtowanie świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; 6.5.4. Monitorowanie problemów związanych z przemocą w rodzinie.
- [Strategią rozwoju usług społecznych, polityką publiczną do roku 2030 \(z perspektywą do 2035r.\)](#)⁶⁸ (M.P. z 2022 r. poz. 767).

⁶⁷ <https://www.slaskie.pl/content/strategia-polityki-spoolecznej-wojewodztwa-slaskiego> [20.11.2023]

⁶⁸ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20220000767/O/M20220767.pdf> [20.11.2023]

3. ZASOBY INSTYTUCJONALNE POWIATU RYBNICKIEGO

Na terenie powiatu rybnickiego funkcjonują podmioty świadczące pomoc medyczną, psychologiczną, prawną i socjalną osobom dotkniętym przemocą domową.

1. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku

ul. 3 Maja 31

44-200 Rybnik

<http://www.pcpr.rybnik.pl/>

2. Punkt Interwencji Kryzysowej przy PCPR

ul. 3 Maja 31

44-200 Rybnik

<http://pcpr.rybnik.pl/96/punkt-interwencji-kryzysowej.htm>

3. Komenda Rejonowa Policji w Rybniku, Komisariaty Policji w poszczególnych gminach Powiatu

Rybnickiego

44-200 Rybnik

Plac Armii Krajowej 5

www.rybnik.slaska.policja.gov.pl

Komisariat Policji w Czerwionce-Leszczynach

ul. 3-go Maja 40

44-230 Czerwionka-Leszczyny

Komisariat Policji w Gaszowicach

ul. Rydułtowska 2

44 – 293 Gaszowice

Komisariat Policji w Rybniku - Boguszowicach

ul. Osiedle Południe 37A

44-253 Boguszowicach

4. Prokuratura Rejonowa w Rybniku

ul. Chrobrego 41

44-200 Rybnik

<https://www.gov.pl/web/po-gliwice/prokuratura-rejonowa-w-rybniku>

5. Sąd Rejonowy w Rybniku

Plac M. Kopernika 2,

44-200 Rybnik

<https://www.rybnik.sr.gov.pl/>

6. Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej powiatu rybnickiego

- OPS w Czerwionce-Leszczyny

ul. 3 Maja 36b

44-230 Czerwionka-Leszczyny

<https://opsczerwionka.pl/>

- OPS w Gaszowicach
ul. Rydułtowska 1
44-293 Gaszowice
<https://opsgaszowice.naszops.pl/>
- GOPS w Świerklanach
ul. Kościelna 85
44-266 Świerklany
<https://ops.swierklany.pl/>
- OPS w Jejkowicach
ul. Szkolna 6
44-290 Jejkowice
<http://www.jejkowice.naszops.pl/>
- OPS w Lyskach
ul. Sikorskiego 2
44-295 Lyski
<https://bip.lyski.pl/p,57,osrodek-pomocy-spoecznej>

7. Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych powiatu rybnickiego

- GKRPA w Czerwionie-Leszczynach
ul. Wolności 2A
44-230 Czerwionka-Leszczyny
<https://profilaktyka.opsczerwionka.pl/>
- GKRPA w Gaszowicach
ul. Rydułtowska 1
44-293 Gaszowice
<http://gaszowice.gkrpa.prv.pl/>
- GKRPA w Jejkowicach
ul. Główna 38 a
44 – 290 Jejkowice
www.jejkowice.info.pl
- GKRPA w Lyskach
ul. Sportowa 1
44 – 295 Nowa Wieś
<http://owr.lyski.pl/punkt-informacyjno-konsultacyjny/dane-podstawowe/>
- GKRPA w Świerklanach
ul. Kościelna 85,
44-266 Świerklany
<https://www.swierklany.pl/index.php/samorzad/41-gminna-komisja-rozwiazywania-problemow-alkoholowych>

8. Zespoły Interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w powiecie rybnickim

- ul. 3 Maja 36 b, 44-230 Czerwionka – Leszczyny
- ul. Rydułtowska 1, 44-293 Gaszowice
- ul. Szkolna 6, 44-290 Jejkowice
- ul. Sikorskiego 2, 44-295 Łyski
- ul. Kościelna 85; 44-266 Świerklany

9. Ośrodki zdrowia z terenu powiatu rybnickiego

- **NZOZ „Servimed” S.C.**
ul. Rybnicka 2
44 – 295 Łyski
- **NZOZ – Jureczko-Czech, Krajczok, Łączka – lekarska spółka partnerska**
ul. Rydułtowska 1
44 – 293 Gaszowice
- **NZOZ „Servimed” S.C.**
ul. Wolności 73
44 – 282 Czernica
- **NZOZ „KRISMED”**
ul. Główna 38
44-290 Jejkowice
- **Wiejski Ośrodek Zdrowia**
ul. Kościelna 19
44-264 Jankowice
- **Gminny Ośrodek Zdrowia**
ul. Kościelna 79
44-266 Świerklany
- **MEDIPOZ Sp. z o. o.**
ul. 3 Maja 36c
44 – 230 Czerwionka – Leszczyny
- **Filia Dębieńsko**
ul. Odrodzenia 12
44 – 230 Czerwionka- Leszczyny
- **Poradnie NZOZ Kaczmarczyk, Rak i Partnerzy**
ul. Sportowa 2a
44-238 Czerwionka – Leszczyny
- **NZOZ Familia**
ul. Sportowa 2a
44 – 238 Czerwionka – Leszczyny
- **NZOZ Remedium**
ul. 3 Maja 36c
44 – 230 Czerwionka – Leszczyny
- **NZOZ Zdrowie**
ul. Szeroka 2
44 – 246 Palowice
- **Ośrodek Zdrowia**
ul. Kochanowskiego 30
44 – 230 Czerwionka – Leszczyny
- **NZOZ TRIMED**
ul. Szkolna 13a
44 – 238 Przegędza

10. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Czerwionce-Leszczynach

ul. 3 Maja 31
44-230 Czerwionka – Leszczyny
<https://www.poradnia-czerwionka.pl/>

11. Państwowy Szpital dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Rybniku

ul. Gliwicka 33
44-200 Rybnik
<https://psychiatria.com/>

12. Powiatowy Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie

ul. Wałowa 30

44 – 300 Wodzisław Śląski

13. Centrum Matki z Dzieckiem MAJA

ul. Sempołowskiej 5

47-400 Racibórz

<http://www.ops-raciborz.pl/schronienie-w-centrum-maja.html>

placówki spoza powiatu
rybnickiego,
z którymi współpracuje
PCPR

14. Poradnie Zdrowia Psychicznego

15. Poradnie Leczenia Uzależnień

16. Oddziały Dienne Terapii Uzależnień

17. Parafie z terenu powiatu rybnickiego

18. Szkoły oraz przedszkola z terenu powiatu

19. Biura poselskie (w zakresie bezpłatnych porad prawnych)

20. Organizacje pozarządowe

4. DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO

4.1. SKALA PROBLEMU PRZEMOCY NA POZIOMIE OGÓLNOKRAJOWYM

Dokonanie pełnej diagnozy zjawiska przemocy domowej jest niezwykle trudne. Doświadczanie przemocy jest tematem wstydlivym, obnażającym trudności domowego środowiska, wskazującym na zaburzenia w relacjach między bliskimi i wskazującym na słabość, do której trudno się przyznać. Wiele jest w związku z tym przykładów **przemocy nieujawnianej i niewykazywanej w żadnych statystykach**. Temat przemocy jest również trudny ze względu na stereotypy głęboko zakorzenione w świadomości społeczeństwa ([patrz 1.5](#)). Na podstawie danych statystycznych Policji za okres 2020-2022 (tabela nr 4) można stwierdzić, że sukcesywnie **spada liczba wypełnionych formularzy „Niebieskiej Karty”**. Na przestrzeni trzech sprawozdanych lat jest to spadek o 15 %. Spada zarówno liczba nowych incydentów, jak i kolejnych przypadków przemocy domowej. Warto zaznaczyć, że ponowne interwencje dotyczą w ostatnim sprawozdanym roku niewiele ponad 9 tys. przypadków, co stanowi niespełna 15% wszystkich wypełnień Niebieskiej Karty.

TABELA 4. DANE STATYSTYCZNE POLICJI DOTYCZĄCE ZJAWISKA PRZEMOCY DOMOWEJ W LATACH 2020-2023

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” (ogółem), w tym:			
liczba formularzy wszczynających procedurę	72 601	64 250	61 645
liczba formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury	59 701	53 985	52 569
Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą (ogółem), w tym:			
kobiet	12 900	10 265	9 076
mężczyzn	85 575	75 761	71 631
małoletnich	62 866	55 112	51 935
Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie (ogółem), w tym:			
kobiet	10 922	9 520	8 714
mężczyzn	11 787	11 129	10 982
nieletnich	73 228	64 846	62 244
Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu (ogółem), w tym:			
kobiety	6 677	6 173	6 497
mężczyźni	66 198	58 349	55 426
nieletni	353	324	321
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo – wychowawczej			
	39 798	33 622	31 807
kobiety	1 986	1 831	1 872
mężczyźni	37 781	31 769	29 901
nieletni	31	22	34
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo – wychowawczej			
	288	345	566

Źródło: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>

Statystyczny spadek można odczytywać jako skuteczność realizowanych programów korekcyjnych i profilaktycznych. Nie należy przy tym jednak zapominać o skali niezgłaszanych przypadków przemocy, którą trudno jest oszacować.

Wśród osób doznających przemocy domowej w 2022 r. niezmiennie dominują kobiety (72,5%), na drugim miejscu są osoby małoletnie, przy czym stanowią one zaledwie nieco 15% osób doświadczających przemocy. Najmniejszą grupę stanowią mężczyźni – około 12%.

Inaczej prezentują się proporcje w przypadku osób stosujących przemoc domową. Tutaj największą grupę stanowią mężczyźni bez względu na rok sprawozdawczy (w roku 2022 stanowili aż 89%). Na drugim miejscu znajdują się kobiety (10,5%). W grupie ten najrzadziej mają swój udział osoby małoletnie (niespełna 0,5%). Potwierdzenie znajduje teza o udziale alkoholu w zwiększeniu ryzyka stosowania przemocy domowej, bowiem ponad połowa osób była pod jego wpływem.

Należy jednocześnie podkreślić, że wyraźnie **wzrasta liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej**. Na przestrzeni trzech sprawozdanych lat jest to wzrost o ponad 50% co wskazuje na skuteczne egzekwowanie prawa, reakcję wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz dbałość o zabezpieczenie potrzeb dzieci w zakresie rozwoju w sprzyjających warunkach. Można domniemać, że takie działania służb społecznych wpływają również na wykazane obniżenie zjawiska przemocy w dwóch zakresach. Po pierwsze następuje izolacja i brak możliwości bezpośredniego kontaktu, a zatem również i stosowania przemocy. Po drugie zaś świadomość zastosowania takich sankcji pomaga powstrzymać proceder w środowisku domowym.

Sprawozdania Ministerstwa Rodziny Polityki Społecznej opracowywane na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej **potwierdzają** wykazany powyżej **spadek** udzielanego wsparcia w zakresie potrzeb wynikających przemocy domowej na poziomie około 16% (tabela 5). Jedynie w dwóch województwach odnotowano wzrost zjawiska (woj. opolskie i świętokrzyskie).

Skala zjawiska przemocy domowej na obszarze województwa śląskiego jest stosunkowo wysoka na tle innych województw, co wynika z gęstości zaludnienia. W roku 2022 województwo śląskie znalazło się na czwartym miejscu pod względem liczby rodzin dotkniętych problemem przemocy domowej.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

TABELA 5. WSPARCIE OŚRODKÓW POMOCY SPOŁECZNEJ DLA RODZIN DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ W ROKU 2020 I 2022

Województwo		2020		2022	
		Liczba rodzin - ogółem	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin - ogółem	Liczba osób w rodzinach
dolnośląskie	1	763	2 262	622	1 748
kujawsko - pomorskie	2	1 208	3 732	974	3 227
lubelskie	3	693	2 275	560	1 792
lubuskie	4	271	860	256	709
łódzkie	5	460	1 430	330	986
małopolskie	6	811	2 697	529	1 842
mazowieckie	7	1 591	4 683	1 479	4 495
opolskie	8	315	759	264	846
podkarpackie	9	827	2 797	633	2 050
podlaskie	10	380	1 251	351	991
pomorskie	11	772	2 595	563	1 966
śląskie	12	1 044	3 428	918	3 084
świętokrzyskie	13	859	2 648	1 012	3 049
warmińsko-mazurskie	14	593	1 991	498	1 699
wielkopolskie	15	1 278	3 943	1 010	3 053
zachodniopomorskie	16	339	1 105	234	804
RAZEM		12 204	38 456	10 233	32 341

Źródło: [Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej](#)

4.2. SKALA PROBLEMU NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO

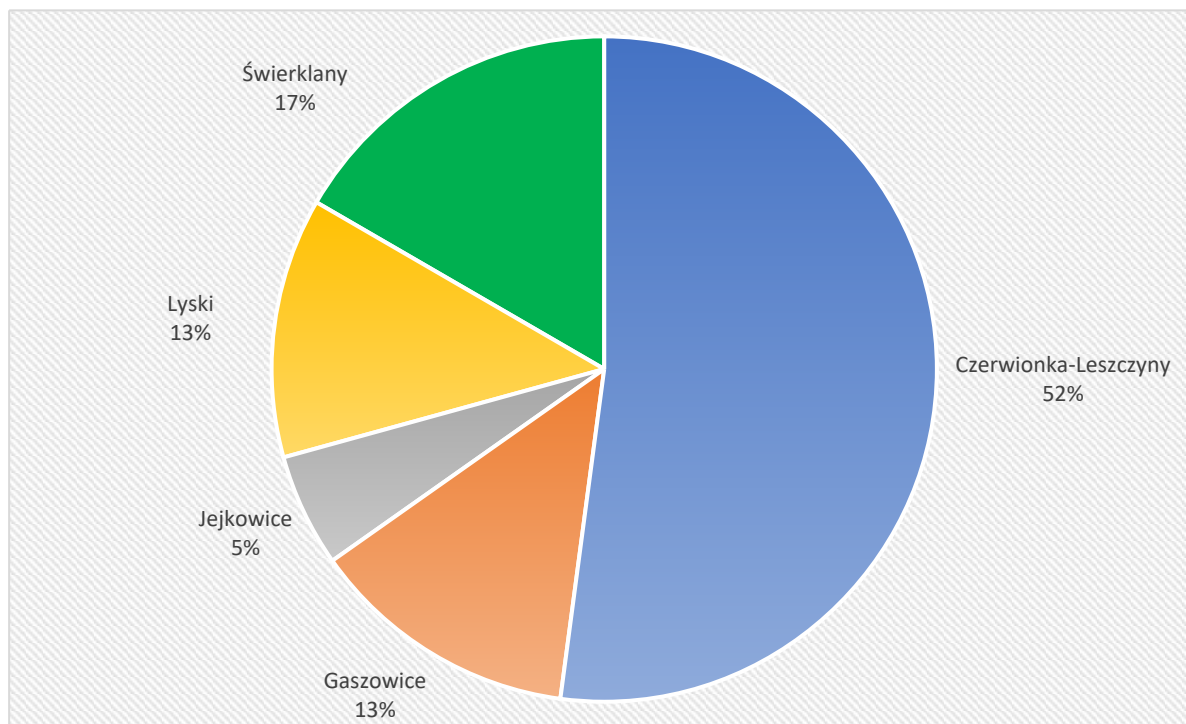
W celu wyznaczenia kierunków działań zmierzających do ograniczenia zjawiska przemocy domowej konieczne jest przeprowadzenie diagnozy i oszacowanie skali zjawiska przemocy domowej. Informacji

na temat skali problemu przemocy domowej w latach 2020-2022 dostarczają raporty z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Ukazują one ponadto szereg działań podejmowanych na rzecz osób dotkniętych przemocą domową.

Gminą o największej liczbie mieszkańców, przekraczającą połowę wszystkich mieszkańców powiatu rybnickiego jest Czerwionka-Leszczyny (52%). Gminy Świerklany, Gaszowice i Łyski mają porównywalną liczbę mieszkańców (odpowiednio 17% i po 13%). Natomiast najmniej mieszkańców ma gmina Łyski (5%) (tabela nr 6 i wykres nr 1).

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

WYKRES 1. MIESZKAŃCY POWIATU RYBNICKIEGO WG POWIATÓW NA DZIEŃ 31.12.2022

Źródło: Urzędy Gminy z terenu powiatu rybnickiego.

TABELA 6. LICZBA MIESZKAŃCÓW POWIATU RYBNICKIEGO (WG STANU NA KONIEC POSZCZEGÓLNYCH LAT)

Gmina	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Czerwionka-Leszczyzny	39787	39365	39091
Gaszowice	9729	9756	9843
Jejkowice	4128	4120	4122
Lyski	9502	9463	9480
Świerklany	12389	12425	12485
Razem:	75535	75129	75021

Źródło danych: Urzędy Gminy z terenu powiatu rybnickiego.

Zestawienie danych z trzech ostatnich lat wskazuje, że **wzrasta liczba rodzin** doznających przemocy domowej na terenie powiatu rybnickiego. Wzrost przekracza 26% co może niepokoić. Warto jednakże wziąć pod uwagę, że rok 2020 był czasem ograniczeń związanych z pandemią COVID-19, co z pewnością miało wpływ na liczbę zgłoszonych przypadków przemocy domowej i w efekcie zaniżone dane. Między 12.03.2020 a 06.07.2020 oraz od 02.11.2020 do 31.01.2021 wszystkie wizyty w ośrodku były odwołane, oferując w tym czasie kontakt telefoniczny lub online (via Skype). Taką interpretację potwierdzają dane za rok 2021 i 2022, które są już na porównywalnym poziomie.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

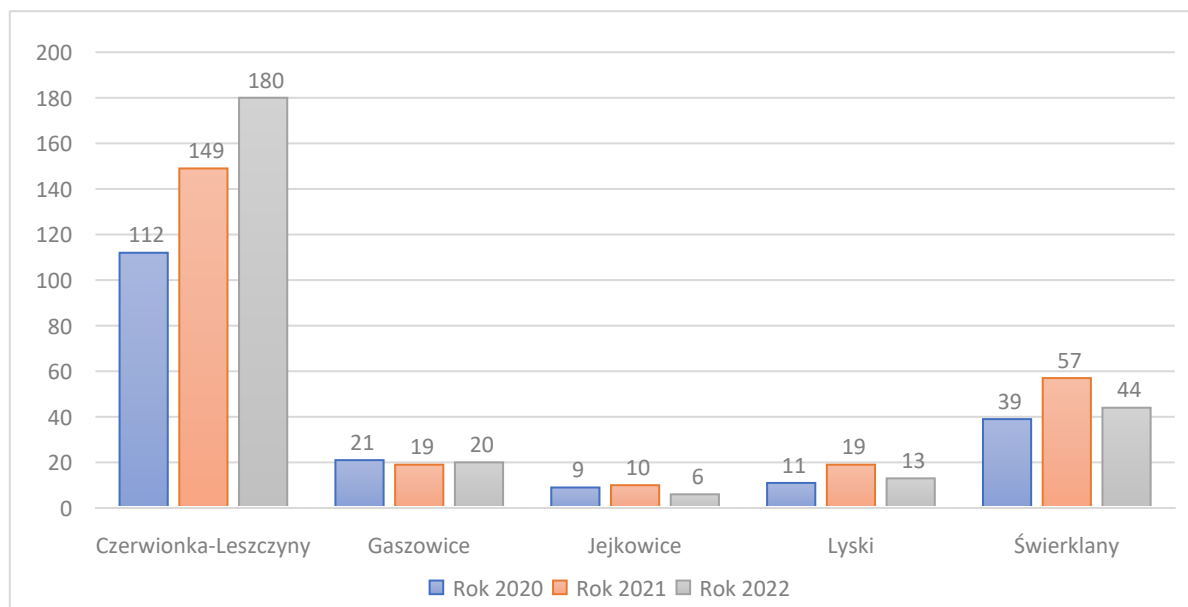
TABELA 7. LICZBA RODZIN DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022

Gmina	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Czerwionka-Leszczyzny	112	149	180
Gaszowice	21	19	20
Jejkowice	9	10	6
Lyski	11	19	13
Świerklany	39	57	44
RAZEM:	192	254	263

Źródło: Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu rybnickiego.

Bardziej szczegółowa analiza danych pozwala zauważyć, że wskazany wzrost odnosi się w zasadzie tylko do największej z analizowanych gmin – Czerwionki-Leszczyzny. W pozostałych gminach liczba rodzin doznających przemocy domowej spadła lub utrzymuje się na podobnym poziomie (Gaszowice) (wykres 2). Odnosząc dane do liczby mieszkańców poszczególnych gmin można zauważyć, że problem przemocy domowej w najmniejszym stopniu dotyka mieszkańców gmin Lyski i Jejkowice.

WYKRES 2. LICZBA RODZIN DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020 – 2022

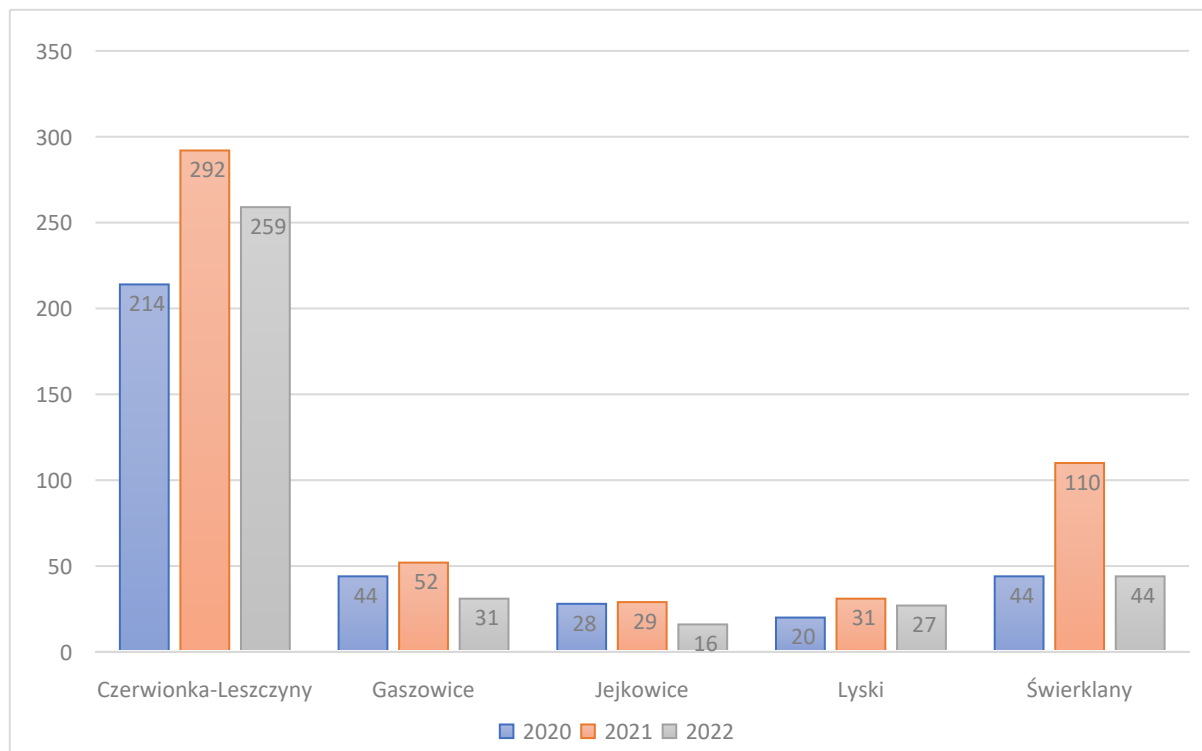
Źródło: Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu rybnickiego.

Nieco inaczej statystyki ukazują liczbę osób doznających przemocy domowej. Wynika z nich, że takich osób było najwięcej w 2021 i to w każdej z analizowanych gmin powiatu rybnickiego. Przy czym największy odsetek wzrostu odnotowano w przypadku gminy Świerklany (60%). Nie zmienia się

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

natomiast wyraźna przewaga liczby osób doznających przemocy domowej na terenie gminy Czerwionka-Leszczyń w porównaniu do pozostałych gmin.

WYKRES 3. LICZBA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ W GMINACH POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020 – 2022

Źródło: Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu rybnickiego.

TABELA 8. LICZBA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ Z UWZGLĘDNIENIEM PŁCI I WIEKU W GMINACH POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022

Gminy powiatu rybnickiego	Kobiety			Mężczyźni			Małoletni			Suma		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyń	94	106	146	10	16	32	110	170	81	214	292	259
Gaszowice	21	18	17	2	3	3	21	31	11	44	52	31
Jejkowice	9	10	6	4	3	1	15	16	9	28	29	16
Lyski	10	15	11	2	3	1	8	13	15	20	31	27
Świerklany	36	38	33	5	9	4	3	63	7	44	110	44
RAZEM:	170	187	213	23	34	41	157	293	123	350	514	377
	570			98			573			1241		

Źródło: Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu rybnickiego.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

Wśród osób doświadczających przemocy domowej największą i sukcesywnie rosnącą grupę stanowią **kobiety**. Wyjątek stanowi rok 2021, w którym największą grupę stanowiły **osoby małoletnie** (57%), szczególnie zamieszkujące Czerwionkę-Leszczyzny. Najrzadziej w tej grupie znajdują się mężczyźni, aczkolwiek ich udział wyraźnie wzrasta (o 43% na przestrzeni 3 ostatnich lat).

Statystyki policyjne w tym samym czasie odnotowują **spadek liczby interwencji domowych** o ponad 23%. W sumie podjęto blisko 4 tys. interwencji, w tym najwięcej na obszarze podlegającym pod Komendę Policji w Czerwionce-Leszczyinach (ponad 38% wszystkich interwencji).

TABELA 9. LICZBA INTERWENCJI DOMOWYCH REALIZOWANYCH PRZEZ POLICJĘ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Suma
Komenda Policji Boguszowice	39	153	126	318
Komenda Policji Czerwionka-Leszczyzny	980	713	637	2330
Komenda Policji Gaszowice	436	339	347	1122
RAZEM:	1455	1205	1110	3770

Źródło: Komenda Miejska Policji w Rybniku, Komendy Policji w Gaszowicach, Boguszowicach i Czerwionce-Leszczyinach.

Wśród osób stosujących przemoc są zarówno mężczyźni, kobiety, jak i osoby małoletnie, jednakże w grupie tej dominują zdecydowanie **mężczyźni** (85 %). Kobiety stanowią zaledwie 14%, a osoby małoletnie tylko 1%.

TABELA 10. OSOBY STOSUJĄCE PRZEMOC DOMOWĄ Z PODZIAŁEM NA PŁEĆ I WIEK W LATACH 2020-2022 NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO

Gminy powiatu rybnickiego	Kobiety			Mężczyźni			Małoletni			Suma		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyzny	18	17	39	102	113	165	0	3	0	120	133	204
Gaszowice	0	2	0	21	16	15	0	0	0	21	18	15
Jejkowice	1	1	1	8	10	5	0	0	0	9	11	6
Lyski	1	1	1	10	18	13	0	0	0	11	19	14
Świerklany	5	6	7	35	44	34	0	2	1	40	52	42
RAZEM:	25	27	48	176	201	232	0	5	1	201	233	281
	100			609			6			715		

Źródło: Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu rybnickiego.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono w sumie 102 postępowania z art. 207 Kodeksu Karnego. Najwięcej dla mieszkańców z gminy Czerwionka-Leszczyny, a najmniej z gminy Jejkowice. Liczba spraw w dwóch ostatnich latach jest na tym samym poziomie (tabela 11).

TABELA 11. LICZBA PROWADZONYCH POSTĘPOWAŃ Z ART. 207 KODEKSU KARNEGO

Gminy powiatu rybnickiego	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Suma
Czerwionka-Leszczyny	17	20	25	62
Gaszowice	5	4	3	12
Jejkowice	0	4	1	5
Lyski	3	4	4	11
Świerklany	3	5	4	12
RAZEM:	28	37	37	102

Źródło: Sąd Rejonowy w Rybniku.

Roczna liczba wniosków gminnej komisji rozwiązywania problemów o zobowiązanie do leczenia wynosi w dwóch ostatnich latach po około 160 i jest wyższa o 24% w stosunku do roku 2020 (tabela 12). Wskazuje to na wzrost liczby przypadków, w których czynnikiem sprzyjającym przemocy domowej jest sięganie po alkohol. Komplikuje to proces pomocy, bowiem sytuacji przemocy towarzyszy dodatkowo problem choroby alkoholowej i współzależnienia. Rodziny wieloprotblemowe wymagają szeregu dodatkowych działań, których skuteczność jest warunkowana przede wszystkim współpracą i zaangażowaniem samej rodziny. Rośnie także liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej Karty”. Na przestrzeni ostatnich trzech lat jest to wzrost o ponad 35%. Zmianę tę widać szczególnie w grupie osób małoletnich (tabela 13).

TABELA 12. LICZBA WNIOSKÓW O ZOBOWIĄZANIE DO LECZENIA ODWYKOWEGO NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022

Gminy powiatu rybnickiego	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Suma
Czerwionka-Leszczyny	55	93	100	248
Gaszowice	22	29	34	85
Jejkowice	3	4	2	9
Lyski	14	23	6	43
Świerklany	26	11	17	54
RAZEM:	120	160	159	439

Źródło danych: GKRPA z terenu powiatu rybnickiego.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

TABELA 13. LICZBA OSÓB OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBESKIEJ KARTY”

Gminy powiatu rybnickiego	Kobiety			Mężczyźni			Małoletni			Suma		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	112	140	b.d	112	143	b.d	110	170	b.d	334	453	683
Gaszowice	21	20	b.d	27	19	b.d	21	31	b.d	69	70	46
Jejkowice	10	10	b.d	12	12	b.d	15	19	b.d	37	41	26
Lyski	12	20	b.d	13	26	b.d	8	13	b.d	33	59	19
Świerklany	55	44	b.d	54	53	b.d	49	63	b.d	158	160	193
RAZEM:	210	234	b.d	218	253	b.d	203	296	b.d	631	783	967

Źródło danych: Gminne Zespoły Interdyscyplinarne z terenu powiatu rybnickiego.

Spadła natomiast liczba osób, które skorzystały ze wsparcia Punktu Interwencji Kryzysowej z 175 w 2020 roku do 132 w 2022 roku. Liczba ta w ostatnim roku stanowiła zaledwie 35% osób będących w relacji przemocowej (zarówno osób doznających przemocy domowej, osób ją stosujących, jak i świadków przemocy). Świadczy to o nadal dość niskiej świadomości i wiedzy o możliwościach otrzymania wsparcia, a także o oporze i trudnościach w proszeniu o pomoc w traumatycznej sytuacji. Najczęściej z konsultacji specjalistów ośrodka skorzystano w 2021 roku i były to przede wszystkim spotkania z konsultantem ds. przemocy i uzależnień oraz spotkania z psychoterapeutą (tabela nr 14). Nie cieszy się dużym zainteresowaniem szkoła rodziców, z której skorzystało tylko 5 osób w 2021 r. W pozostałych latach nie było chętnych do udziału w zajęciach (tabela 15).

TABELA 14. LICZBA KONSULTACJI W RAMACH PUNKTU INTERWENCJI KRYZYSOWEJ W LATACH 2020-2022

Lp.	Specjalista	2020		2021		2022	
		konsultacje	w tym telefoniczne	konsultacje	w tym telefoniczne	konsultacje	w tym telefoniczne
1.	Konsultant ds. przemocy oraz uzależnień	179	47	252	26	93	b.d.
2.	Psycholog	117	51	128	51	111	b.d.
3.	Psychoterapeuta	173	20	225	156	176	b.d.
4.	Radca prawny	13	3	22	4	7	b.d.
	RAZEM:	482	121	627	237	387	b.d.

Źródło danych: PCPR w Rybniku

TABELA 15. LICZBA OSÓB WSPARTYCH DZIAŁANAMI PUNKTU INTERWENCJI KRYZYSOWEJ W LATACH 2020-2022

Lp.		2020	2021	2022
1.	Liczba osób objętych wsparciem	175	179	132
2.	Szkoła rodziców	0	5	0

Źródło danych: PCPR w Rybniku.

Osoby dotknięte przemocą domową, znajdujące się w sytuacji kryzysowej, potrzebujące schronienia miały taką możliwość w Powiatowym Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim. W roku 2020 skorzystały z tego wsparcia trzy kobiety i czworo dzieci, natomiast w roku 2022 dziewięć kobiet i troje mężczyzn.

TABELA 16. WSPARCIE UDZIELANE PRZEZ POWIATOWY SPECJALISTYCZNY OŚRODEK WSPARCIA DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE W WODZISŁAWIU ŚLĄSKIM

Lp.	Wspierani	2020		2021		2022	
		pobyt stały	konsultacje	pobyt stały	konsultacje	pobyt stały	konsultacje
1.	Kobiety	3	6	b.d.	b.d.	0	9
2.	Mężczyźni	0	1	b.d.	b.d.	0	3
3.	Dzieci	4	0	b.d.	b.d.	0	0
	RAZEM:	7	7	b.d.	b.d.	0	12

Źródło: Powiatowy Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim.

Od 15.05.2020 r. Powiat Rybnicki współpracuje z Ośrodkiem wsparcia – Centrum Matki z Dzieckiem MAJA. Siedziba ośrodka znajduje się w Raciborzu przy ul. Sempołowskiej 5. Do tej pory ze wsparcia ośrodka skorzystało pięć osób w tym jeden mężczyzna.

Podsumowanie

Pomimo stopniowego spadku skali zjawiska przemocy domowej w ujęciu ogólnopolskim i wojewódzkim, nadal występują obszary, w których odnotowuje się wzrost problemu. Na terenie powiatu rybnickiego problem przemocy domowej występuje we wszystkich gminach, ze szczególnym nasileniem w największej z gmin – Czerwionce-Leszczynach. Wzrasta zarówno liczba rodzin doznających przemocy domowej, jak i liczba osób doświadczających przemocy w środowisku domowym, czemu towarzyszy wyższy odsetek uruchomionych procedur „Niebieskiej Karty”. Dominującą grupą osób pokrzywdzonych są kobiety i osoby małoletnie, choć widoczny jest również wzrost liczby mężczyzn w tej grupie, co może wynikać z większej świadomości i przełamywania stereotypów społecznych. Mężczyźni rzadziej zgłaszają doświadczanie aktów przemocy ponieważ w społeczeństwie funkcjonuje przekonanie, że mężczyźni jako płeć silniejsza nie mogą być ofiarami. Wyjawienie takich doświadczeń wiąże się z psychicznym przyznaniem do słabości i ryzykiem podważenia „męskości” w oczach społeczeństwa. Nie ulega jednak wątpliwości,

że mężczyźni częściej od kobiet stosują przemoc i to we wszystkich formach, na czele z formą fizyczną. Natomiast przemoc stosowana przez kobiety przyjmuje często postać ukrytych form, głównie o charakterze psychicznym, którą trudno jest udowodnić.

Pomimo oferty szeregu działań o charakterze profilaktycznym i korekcyjno-edukacyjnych niewielkie jest zainteresowanie tymi formami wsparcia na terenie powiatu rybnickiego. Zainteresowanie „Szkołą rodziców” jest znikome, a liczba osób korzystających ze wsparcia Punktu Interwencji Kryzysowej spada pomimo wzrostu skali problemu. Niezwykle trudno jest pomagać w przypadku doświadczeń naruszających poczucie bezpieczeństwa. Osoby funkcjonujące w środowisku, w którym jest stosowana przemoc domowa uruchamiają szereg mechanizmów obronnych, które zniekształcając realny obraz pozwalają im radzić sobie z trudnym doświadczeniem. Przewartościowaniu ulega system indywidualnych potrzeb takich osób, które niejednokrotnie potrzebę „ukrycia problemu” i uniknięcia wstydu przedkładają ponad potrzebę własnego bezpieczeństwa. Co więcej – bywa, że dysfunkcyjne środowisko domowe daje złudne poczucie „większego bezpieczeństwa”, niż to co nieznane i wymagające zmiany (miejsca zamieszkania, szkoły, pracy, rytmu codzienności). Im bardziej zaburzone jest środowisko socjalizacyjne tym silniejsza jest potrzeba utrzymania stabilności (w swoim funkcjonowaniu) niezależnie od nacisków zewnętrznych i zmian rozwojowych. W sytuacjach kryzysu przejawiają dotychczasowe zachowania, nasilając je jeszcze bardziej. Opierają się próbom zmiany systemu dokonywanym z zewnątrz. Im bardziej zaburzona rodzina tym większy opór przed zmianą.

4.3. ANALIZA SWOT

Opracowana diagnoza problemu przemocy domowej umożliwiła sporządzenie analizy SWOT, która określa mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia systemu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w powiecie rybnickim.

TABELA 17. ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> Wykwalifikowana, stale doskonaląca się kadra pomocy społecznej. Funkcjonowanie na terenie powiatu Punktu Interwencji Kryzysowej - dostępność nieodpłatnego poradnictwa psychologicznego i prawnego. Funkcjonowanie na terenie powiatu Zespołów Interdyscyplinarnych. Dostępna sieć podstawowych instytucji działających w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Dostępność programu korekcyjno-edukacyjnego i psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową. 	<ul style="list-style-type: none"> Brak zainteresowania osób stosujących przemoc programem korekcyjno-edukacyjnym – brak skutecznego systemu motywowania do zmiany. Konieczność korzystania z ośrodków ościennych (Racibórz, Wodzisław) w przypadku potrzeby zapewnienia natychmiastowego schronienia w sytuacji kryzysowej. Wysokie ryzyko wystąpienia wypalenia zawodowego wśród specjalistów świadczących wsparcie. Deficyt superwizji w zakresie pracy socjalnej z rodzinami dotkniętymi przemocą domową. Ograniczona liczba etatów dla specjalistów świadczących wsparcie w PIK.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca instytucji działających na rzecz rodzin. • Kampanie społeczne dotyczące problemu przemocy domowej (poziom lokalny). • Dostępność i dystrybucja <u>informatora</u>⁶⁹ dla osób doznających przemocy domowej na terenie powiatu rybnickiego. • Możliwość korzystania ze „Szkoły dla rodziców i wychowawców”. • Współpraca z Ośrodkiem wsparcia – Centrum Matki z Dzieckiem MAJA. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczone środki finansowe na działania.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany w regulacjach prawnych umożliwiające skuteczniejsze przeciwdziałanie przemocy domowej. • Realizacja Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej. • Kampanie informacyjne o zasięgu krajowym podnoszące poziom świadomości społecznej i wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy i placówek zapewniających pomoc. • Specjaliści służb społecznych, podnoszący swoje kwalifikacje zawodowe w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. • Wymiana informacji i dobrych praktyk oraz informowanie o trudnościach między podmiotami działającymi na rzecz rodzin dotkniętych przemocą domową. 	<ul style="list-style-type: none"> • Silne społeczne zakorzenienie mitów i stereotypów dotyczących przemocy domowej. • Bierność społeczna wobec zjawiska przemocy. • Brak spójnego systemu współpracy pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz rodzin dotkniętych przemocą domową – podział kompetencji pomiędzy instytucjami przeciwdziałającymi przemocy. • Bezradność, wycofanie i ukrywanie problemu przez osoby doznające przemocy domowej. • Brak znajomości swoich praw u osób doznających przemocy domowej. • Ryzyko wtórnej wiktymizacji osób doznających przemocy w obszarze działań interwencyjnych. • Poczucie bezkarności, a także brak pełnej świadomości swoich czynów wśród osób stosujących przemoc domową. • Opieszałość instytucji w reagowaniu na przemoc zgłoszoną lub jej podejrzenie np. przez szkoły. • Niska skuteczność leczenia osób z uzależnieniami. • Wielopropblemość środowisk, w których występuje przemoc domowa – sprzężenie problemu przemocy domowej z innymi dysfunkcjami.

Źródło: opracowanie własne.

⁶⁹ http://pcpr.rybnik.pl/files/INFORMATOR_PRZEMOC_2023.pdf

5. ZAŁOŻENIA I ZASADY PROGRAMU

Podstawowym **założeniem** Programu jest zwiększenie skuteczności w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej poprzez zapewnienie wsparcia i pomocy osobom doznającym przemocy oraz organizację oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej będzie możliwe dzięki wzmocnieniu kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej. Kolejnym, ważnym założeniem Programu jest szeroko rozumiana profilaktyka i edukacja społeczna w zakresie zjawiska przemocy domowej oraz jej przyczyn i skutków poprzez poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym mieszkańców powiatu rybnickiego oraz służb lokalnych. Ponadto istotne jest promowanie w Programie profilaktycznym i wdrażanie prawidłowych metod wychowawczych bez stosowania przemocy.

Program oparty jest na **zasadach**:

- **Wzajemnej współpracy i współdziałania** organów władzy publicznej, organizacji pozarządowych i kościołów oraz związków wyznaniowych, a także innych organizacji, środowisk i osób fizycznych zobowiązanych do inicjowania i realizacji zadań związanych pośrednio lub bezpośrednio z przeciwdziałaniem występowania przemocy i jej negatywnym następstwom.
- **Jawności działań** organów władzy publicznej oraz podmiotów realizujących zadania publiczne w zakresie przeciwdziałania przemocy z poszanowaniem godności jednostki.
- Szczególnej **ochrony dzieci**, z zachowaniem ich prawa do wychowania się w rodzinie, poprzez udzielenie rodzinie szczególnego wsparcia w dążeniu do poprawy jej funkcjonowania.
- **Bezpłatności i dostępności usług pomocowych** dla każdej grupy osób potrzebujących bez względu na status społeczny.
- **Rzetelności, odpowiedzialności i profesjonalizmu** w zakresie udzielanej pomocy.

5.1. CELE PROGRAMU

Celem **głównym** Programu *Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w powiecie rybnickim na lata 2024-2028* jest:

Zwiększenie skuteczności w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska na terenie powiatu rybnickiego

Cel główny Programu będzie realizowany poprzez osiągnięcie celów szczegółowych (operacyjnych):

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

1. Realizacja działań profilaktyczno-edukacyjnych adresowanych do mieszkańców powiatu rybnickiego, ukierunkowanych na rozpoznawanie i odpowiednie reagowanie na zjawisko przemocy domowej;
2. Zapewnienie wielowymiarowego wsparcia osobom doznającym przemocy domowej oraz świadkom przemocy domowej poprzez zwiększenie dostępności do specjalistycznej pomocy.
3. Realizacja wysokiej jakości działań korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych adresowanych do osób stosujących przemoc domową.
4. Podnoszenie kwalifikacji i wzmacnianie kompetencji kadr świadczących usługi osobom doznającym przemocy, stosującym przemoc oraz świadkom przemocy domowej.

Kierunki działań przypisane do poszczególnych celów szczegółowych skorelowane są z założeniami Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i określają grupy odbiorców, do których są skierowane. Obejmują cztery obszary:

- Obszar 1: Profilaktyka i edukacja społeczna w zakresie zjawiska przemocy domowej.
- Obszar 2: Ochrona i pomoc osobom doświadczającym przemocy domowej.
- Obszar 3: Oddziaływania wobec osób stosujących przemoc domową.
- Obszar 4: Zwiększenie kompetencji służb zaangażowanych w działania z zakresu przeciwdziałania przemocy.

Zadania przewidziane do realizacji w ramach wyznaczonych celów Programu zostały przedstawione w zamieszczonej poniżej tabeli nr 18.

TABELA 18. CELE I ZADANIA PRZEWDZIĄNE DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ NA LATA 2024-2028

CEL GŁÓWNY: ZWIĘKSZENIE SKUTECZNOŚCI W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO			
CEL SZCZEGÓŁOWY 1: REALIZACJA DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNO-EDUKACYJNYCH ADRESOWANYCH DO MIESZKAŃCÓW POWIATU RYBNICKIEGO, UKIERUNKOWANYCH NA ROZPOZNAWANIE I ODPOWIEDNIE REAGOWANIE NA ZJAWISKO PRZEMOCY DOMOWEJ			
ZADANIE	REALIZATORZY I PARTNERZY	WSKAŹNIKI	PRZEWIDYWANE EFEKTY
1.1. Aktualizacja i udostępnienie materiałów informacyjno-edukacyjnych z zakresu przemocy domowej	– PCPR	– liczba publikowanych na stronie PCPR zaktualizowanych materiałów informacyjnych	– wzrost wiedzy społeczeństwa na temat zjawiska przemocy domowej
1.2. Prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych na terenie powiatu, w szczególności adresowanych do grup podwyższonego ryzyka	– PCPR – Ośrodki pomocy społecznej	– liczba kampanii o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym – liczba miejsc, w których udostępniono ulotki / informatory / plakaty	– wzrost świadomości społeczeństwa na temat zjawiska przemocy – zwalczanie mitów i stereotypów dotyczących problemu przemocy domowej – niwelowanie bierności społecznej wobec zjawiska przemocy domowej – wzrost wiedzy o prawach osób doznających przemocy domowej
1.3. Diagnoza zjawiska przemocy domowej na terenie powiatu	– PCPR – Ośrodki pomocy społecznej – Komendy Policji – podmioty badawcze	– liczba przeprowadzonych diagnoz lokalnych	– monitorowanie dynamiki zjawiska przemocy – dostosowanie oferty pomocy do skali potrzeb
1.4. Podejmowanie współpracy z innymi instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzenia działań profilaktyczno-edukacyjnych związanych z problemem przemocy domowej	– PCPR – Organizacje pozarządowe – Ośrodki pomocy społecznej	– liczba spotkań / warsztatów / prelekcji / akcji społecznych / projektów – liczba osób biorących udział w aktywnościach	– wzrost wiedzy w zakresie zjawiska przemocy oraz praw osób doświadczających przemocy i jej świadków – budowanie sieci współpracy z innymi podmiotami świadczącymi pomoc

	– Świetlice środowiskowe		rodzinom w kryzysie przemocy domowej
1.5. Opracowanie i realizacja programów profilaktycznych adresowanych do rodziców mających na celu promowanie i wdrażanie prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową	– PCPR – PIK	– liczba zorganizowanych programów / warsztatów – liczba osób biorących udział w programach (Szkola dla rodziców, treningi wychowawcze)	– wzrost świadomości, wiedzy i kompetencji rodziców w zakresie stosowania prawidłowych metod wychowawczych
CEL SZCZEGÓŁOWY 2:			
ZAPEWNIENIE WIELOWYMIAROWEGO WSPARCIA OSOBOM DOZNAJĄCYM PRZEMOCY DOMOWEJ ORAZ ŚWIADKOM PRZEMOCY DOMOWEJ POPRZEZ ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI DO SPECJALISTYCZNEJ POMOCY			
ZADANIE	REALIZATORZY I PARTNERZY	WSKAŹNIKI	PRZEWIDYWANE EFEKTY
2.1. Rozwijanie sieci współpracy międzyinstytucjonalnej, mającej na celu niesienie systemowego wsparcia osobom doznającym przemocy i świadkom przemocy domowej	– PCPR – PIK – Instytucje pomocowe z terenu powiatu	– liczba realizowanych projektów/spotkań/konferencji w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej	– doskonalenie współpracy pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz rodzin dotkniętych przemocą domową – poprawa jakości wsparcia oferowanego osobom doznającym przemocy domowej i świadkom
2.2. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy (medycznej, psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, socjalnej zawodowej i rodzinnej)	– PCPR – PIK	– liczba opracowanych materiałów informacyjnych	– wzrost wiedzy na temat praw osób doznających przemocy
2.3. Udzielanie specjalistycznego wsparcia osobom doznającym przemocy domowej i jej świadkom w formie indywidualnej i grupowej	– PCPR – PIK	– liczba osób doznających przemocy domowej uczestniczących w działaniach indywidualnych – liczba osób doznających przemocy domowej uczestniczących w działaniach grupowych	– poprawa społecznego funkcjonowania osób doznających przemocy – niwelowanie bezradności wobec problemu przemocy domowej

<p>2.4. Realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej i rodzinnej dla osób doznających przemocy domowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR – PIK 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba opracowanych i zrealizowanych programów terapeutycznych dla osób doznających przemocy domowej – liczba osób biorących udział w programach terapeutycznych – liczba osób, które uczestniczyły w terapii indywidualnej – liczba grup terapeutycznych – liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne – liczba grup wsparcia – liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa społecznego funkcjonowania osób doznających przemocy domowej – wzrost rezyliencji osób doznających przemocy domowej
<p>2.5. Zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy, świadczonej przez wszelkiego rodzaju ośrodki wsparcia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba miejsc w placówkach całodobowych – liczba osób, którym zapewniono schronienie w całodobowym ośrodku wsparcia 	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc – zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą domową – poprawa jakości świadczonych usług związanych z zapewnieniem schronienia osobom doznającym przemocy
<p>2.6. Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych lub placówkach opiekuńczo-wychowawczych na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy 	<ul style="list-style-type: none"> – zabezpieczenie potrzeb dzieci wychowujących się w środowiskach doświadczających kryzysu przemocy domowej – poprawa społecznego funkcjonowania zabezpieczonych dzieci
<p>2.7. Zapewnienie dostępności do telefonu zaufania dla osób doznających przemocy domowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba linii telefonicznych – liczba przeprowadzonych rozmów i interwencji 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie dostępności profesjonalnej pomocy i wsparcia w sytuacji przemocy domowej

<p>2.8. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” oraz monitorowanie pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy domowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR – PIK 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wszczętych w danym roku procedur „Niebieskie Karty”, tj. liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” – liczba kontynuowanych w danym roku procedur „Niebieskie Karty” wszczętych w latach poprzedzających rok sprawozdawczy – liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” dokumentujących kolejne zdarzenia stosowania przemocy domowej w sprawach toczących się procedur „Niebieskie Karty” – liczba osób doznających przemocy domowej objętych w danym roku działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty” – liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – C” – liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” ze względu na ustanie przemocy domowej – liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” ze względu na brak zasadności podejmowania działań – liczba osób, wobec których podjęto działania monitorujące po zakończeniu procedury „Niebieskie Karty” – liczba osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób 	<ul style="list-style-type: none"> – zabezpieczenie potrzeb osób doznających przemocy domowej – udzielanie pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej – bieżąca weryfikacja udzielanego wsparcia
---	---	---	---

		doznających przemocy domowej, w tym osób, u których przemoc domowa ustała	
CEL SZCZEGÓŁOWY 3:			
REALIZACJA WYSOKIEJ JAKOŚCI DZIAŁAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH ORAZ PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNYCH ADRESOWANYCH DO OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ			
ZADANIE	REALIZATORZY I PARTNERZY	WSKAŹNIKI	PRZEWIDYWANE EFEKTY
3.1. Ewidencjonowanie instytucji, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują wszelkie działania adresowane do osób stosujących przemoc domową	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR – Starostwo Powiatowe 	<ul style="list-style-type: none"> – aktualizacja na stronie internetowej starostwa powiatowego informatora zawierającego bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących działania wobec osób stosujących przemoc domową, wraz ze wskazaniem zakresu oddziaływań wobec sprawców przemocy domowej 	<ul style="list-style-type: none"> – dostęp do aktualnej bazy podmiotów świadczących pomoc i wsparcie w kryzysie przemocy domowej
3.2. Udostępnianie bazy teleadresowej podmiotów realizujących działania dla sprawców przemocy	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR 	<ul style="list-style-type: none"> – opublikowanie informatora na stronie PCPR – liczba informatorów zawierających aktualne bazy w wersji elektronicznej, przesyłanych poszczególnym podmiotom (do 30 stycznia i 31 lipca każdego kolejnego roku) 	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie dostępności zaktualizowanych informacji odnośnie do podmiotów świadczących działania na rzecz osób stosujących przemoc domową
3.3. Działania wobec osób stosujących przemoc domową w ramach procedury „Niebieskie Karty”	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób stosujących przemoc domową objętych procedurą „Niebieskie Karty” 	<ul style="list-style-type: none"> – interweniowanie oraz reagowanie na stosowanie przemocy domowej

<p>3.4. Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz terapeutyczno-psychologicznych dla osób stosujących przemoc domową</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR – PIK 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba edycji programów korekcyjno-edukacyjnych i terapeutyczno-psychologicznych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób objętych programem korekcyjno-edukacyjnym – liczba osób objętych programem terapeutyczno-psychologicznym – liczba osób, które uczestniczyły w terapii indywidualnej – liczba grup terapeutycznych – liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa społecznego funkcjonowania osób stosujących przemoc domową – wzmocnienie prawidłowych zachowań – eliminacja negatywnych zachowań noszących znamiona przemocy w różnych jej formach – wzrost świadomości stosowanych zachowań przemocowych wobec bliskich, prowadzący do zmiany postaw i zachowań – zatrzymanie przekazywania przemocowych wzorców rozwiązywania problemów w rodzinie – zwiększenie umiejętności konstruktywnego wyrażania uczuć. – wzrost umiejętności radzenia sobie w sytuacjach stresowych – wzrost umiejętności partnerskiego współdziałania w rodzinie oraz korzystania z pomocy innych, – wzrost poczucia bezpieczeństwa rodziny uczestnika – zdobycie wiedzy i zastosowanie jej w zakresie wychowywania dzieci bez przemocy
---	---	---	---

<p>3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc domową w programach korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR – PIK 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób, wobec których grupa diagnostyczno-pomocowa wnioskuje do zespołu interdyscyplinarnego o wydanie skierowania do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, wobec których grupa diagnostyczno-pomocowa wnioskuje do zespołu interdyscyplinarnego o wydanie skierowania do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, które zostały skierowane przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, które zostały skierowane przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, które przystąpiły do programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową 	<ul style="list-style-type: none"> – pozyskanie bieżącej informacji w zakresie udziału bądź trudności w udziale osób stosujących przemoc w programach korekcyjno-edukacyjnych i terapeutyczno-psychologicznych
--	---	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób, które ukończyły programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, które uporczywie uchylały się od uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, które uporczywie uchylały się od uczestnictwa – w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, wobec których zastosowano karę grzywny w związku z uporczywym uchylaniem się od uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową – liczba osób, wobec których zastosowano karę ograniczenia wolności w związku z uporczywym uchylaniem się od uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową 	
--	--	---	--

<p>3.6. Badanie skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych przez monitorowanie zachowań osób stosujących przemoc po ukończeniu programów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR – Policja – Sądy 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób stosujących przemoc domową, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej – liczba osób stosujących przemoc domową, które po ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej – liczba osób osadzonych, poddanych programom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat od zakończenia kary zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego – liczba osób osadzonych, poddanych programom psychologiczno-terapeutycznym, które w ciągu 3 lat od zakończenia kary, zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego 	<ul style="list-style-type: none"> – pozyskanie wiedzy w zakresie efektywności realizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych i terapeutyczno-psychologicznych – motywowanie do dalszych działań w kierunku powstrzymywania się od stosowania przemocy
<p>3.7. Opracowanie i realizacja programów edukacyjnych lub/i wspierających dla osób stosujących przemoc, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny lub psychologiczno-terapeutyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PCPR 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba programów edukacyjnych lub/i wspierających realizowanych w powiecie – liczba osób uczestniczących w programach edukacyjnych lub/i wspierających dla osób stosujących przemoc domową 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa społecznego funkcjonowania osób stosujących przemoc domową – wzmocnienie prawidłowych zachowań – eliminacja negatywnych zachowań noszących znamiona przemocy w różnych jej formach

CEL SZCZEGÓŁOWY 4: PODNOSZENIE KWALIFIKACJI I WZMACNIANIE KOMPETENCJI KADR ŚWIADCZĄCYCH USŁUGI OSOBOM DOZNAJĄCYM PRZEMOCY ORAZ STOSUJĄCYM PRZEMOC			
ZADANIE	REALIZATORZY I PARTNERZY	WSKAŹNIKI	PRZEWIDYWANE EFEKTY
4.1. Diagnozowanie potrzeb szkoleniowych specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej	– PCPR	– liczba diagnoz potrzeb szkoleniowych w Punkcie Interwencji Kryzysowej w Rybniku	– rozeznanie w zakresie specyficznych potrzeb szkoleniowych profesjonalnej kadry oraz potrzeb w zakresie nowych form pracy – dopasowanie oferty szkoleniowej do potrzeb
4.2. Zapewnienie kadrze realizującej zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dostępu do superwizji, coachingu, grup wsparcia	– PCPR	– liczba zrealizowanych spotkań superwizyjnych (w tym regularnych superwizji koleżeńskich), sesji coachingowych, spotkań grup wsparcia – liczba uczestników superwizji, coachingu, grup wsparcia	– przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników służb społecznych – wzmocnienie warsztatu zawodowego profesjonalistów – rozwój refleksji nad praktyką – jej skutecznością i potrzebami

Źródło: opracowanie własne

5.2. ADRESACI PROGRAMU

Program skierowany jest przede wszystkim do:

- **osób doznających** przemocy domowej, w tym dzieci, współmałżonków lub partnerów pozostających w związkach nieformalnych, osób w wieku senioralnym, osób z niepełnosprawnościami;
- **osób stosujących** przemoc domową;
- **świadków** przemocy domowej;
- **pracowników instytucji i służb** zajmujących się profesjonalnie udzielaniem wsparcia dla osób doświadczających przemocy;
- organizacji pozarządowych;
- społeczności lokalnej.

5.3. REALIZATORZY PROGRAMU

Głównym realizatorem Programu jest **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie** przy współpracy z administracją rządową, samorządową, lokalnym wymiarem sprawiedliwości, służbą zdrowia, placówkami oświatowymi, organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą, oddziaływania na osoby stosujące przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy domowej. Dopuszcza się zlecenie realizacji działań Programu w części lub całości na podstawie obowiązujących przepisów prawa.

5.4. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Ewaluacja odbywać się będzie poprzez gromadzenie, analizę oraz interpretację danych zebranych podczas monitoringu. Celem takich działań będzie ogólna ocena wartości Programu, która powinna dostarczyć informacji na temat jego trafności, skuteczności i efektywności. Uzyskane informacje zostaną wykorzystane przy planowaniu dalszych działań związanych z realizacją Programu. Monitorowanie Programu odbywać się będzie na podstawie corocznego sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku.

Program stanowi dokument otwarty i zmienny, w związku z czym można go modyfikować w zależności od zmieniających się potrzeb, przepisów prawnych oraz środków finansowych.

5.5. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Źródło finansowania zadań wynikających z Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2024 - 2028 stanowiąc będą środki pochodzące:

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2028

- ze środków budżetowych powiatu rybnickiego w ramach limitów rocznych planów budżetowych,
- ze środków budżetowych gmin: Czerwionka-Leszczyń, Gaszowice, Jejkowice, Łyski i Świerklany w ramach limitów rocznych planów budżetowych,
- ze środków budżetowych państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych oraz na finansowanie realizacji zadań zleconych,
- z funduszy europejskich, pozyskiwanych zarówno przez jednostki organizacyjne Powiatu, jak i organizacje pozarządowe realizujące projekty społeczne w partnerstwie z Powiatem;
- z innych programów i grantów.

Szczegółowe określenie wysokości planowanych środków na realizację Programu nie jest możliwe ze względu na brak długookresowych źródeł finansowania, a także wieloletnich dokumentów finansowych określających planowane wydatki powiatu na bieżącą działalność.

Realizacja poszczególnych zadań jest uwarunkowana środkami finansowymi, jakimi będzie dysponował realizator Programu, jak również jego partnerzy.

BIBLIOGRAFIA

- Ackerman J. R., Pickering S., *Zanim będzie za późno: przemoc i kontrola w rodzinie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002.
- Adamczyk D., Adamczyk-Bębas W., Bębas S., *Wobec przemocy. Wychowanie – profilaktyka – wsparcie*, Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2021.
- Borkowska A., *CYBERPRZEMOC. Włącz blokadę na nękanie. Poradnik dla rodziców*, NASK, Warszawa 2019.
- Browne K., Herbert M., *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, Warszawa 1999.
- Helios J., Jedlecka W., *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane*, Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Seria e-Monografie, Nr 99, Wrocław 2017.
- J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 2009.
- Kowalewska- Borys E., *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, Difin, Warszawa 2012.
- Krzywicka L., *Przemoc w rodzinie – specyfika pracy socjalnej z ofiarami przemocy*, w: *Praca socjalna wobec współczesnych problemów społecznych. Materiały pomocnicze dla słuchaczy specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny*, red. S. Pawlas-Czyż, Toruń 2007.
- Lipowska-Teutch A., *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*, PARPA, Warszawa 1998.
- Mazur J., *Przemoc w rodzinie, teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2006.
- Mellibruda J., *Wybrane problemy patologii życia rodzinnego*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, red. Strelau J., t. 2, Gdańsk 2003.
- Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D., *Przemoc w rodzinie*, [w:] *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu*, red. Jaszczak-Kuźmińska D., Michalska K., Warszawa 2010.
- Pospiszył I., *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999.
- Postępowanie w związku z występowaniem przemocy w rodzinie. Przewodnik dla pracowników ochrony zdrowia*, Instytut Psychologii Zdrowia, Niebieska Linia.
- Rajska-Kulik I., *Przemoc wewnątrzmałżeńska – uwarunkowania pozostawiania maltretowanych kobiet w krzywdzącym związku*, „Chowanna” 2007, nr 1/28.
- Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Widera-Wysoczańska A., *Mechanizmy przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010.
- Woźnica A., *Przemoc wobec kobiet*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007.
- Wyprawa PoMOC. Poradnik dla osób doznających przemocy*, Niebieska linia.

NETOGRAFIA

http://pcpr.rybnik.pl/files/INFORMATOR_PRZEMOC_2023.pdf
<http://www.niebieskalinia.pl/pomoc/gdzie-szukac-pomocy>
https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/09/prawne-aspekty-przemocy-w-rodzinie_-_a_olszewska.pdf
<https://fdcs.pl/co-robimy/akty-prawne/przemoc-w-szkole.html>
<https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2020/numer-184-lipiec-2020/191501,Przemoc-w-rodzinie-nowe-uprawnienia-Policji.html>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640090059/U/D19640059Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820350230/U/D19820230Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.Nsf/download.xsp/WDU19900300179/U/D19900179Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910950425/U/D19910425Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970890555/U/D19970555Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19980910578/U/D19980578Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040640593/U/D20040593Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051801493/U/D20051493Lj.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001158/O/D20231158.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001163/O/D20231163.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001166/O/D20231166.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001568/O/D20231568.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001576/O/D20231576.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001607/O/D20231607.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001613/O/D20231613.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001614/O/D20231614.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001807/O/D20231807.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001827/O/D20231827.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001870/O/D20231870.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20220000767/O/M20220767.pdf>
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20220001259/O/M20221259.pdf>
<https://www.gov.pl/web/rodzina/statystyki-pomocy-spoecznej>
<https://kcpu.gov.pl/przemoc/charakterystyka-zjawiska-przemocy-w-rodzinie/>
<https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>
<https://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy>
<https://www.niebieskalinia.info/index.php/zadania-sluzb/51-gminna-komisja-rozwiazywania-problemow-alkoholowych>
<https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/bledne-kolo-uzaleznienia-w-bliskich-relacjach-przemocy>
<https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/cyberprzemoc-rodzaje-skala-zjawiska-profilaktyka-material-z-cykladu-ekspert-radzi>
<https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/syndrom-sztokholmski-w-relacjach-miedzytuldzkich>
<https://www.nonlicet.pl/formy-przemocy-zaniedbanie/>
<https://www.slaskie.pl/content/strategia-polityki-spoecznej-województwa-slaskiego>

SPIS DIAGRAMÓW

DIAGRAM 1. CYKL PRZEMOCY DOMOWEJ.....	13
---------------------------------------	----

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1. MIESZKAŃCY POWIATU RYBNICKIEGO WG POWIATÓW NA DZIEŃ 31.12.2022.	36
WYKRES 2. LICZBA RODZIN DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022..	37
WYKRES 3. LICZBA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ W GMINACH POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020 – 2022.	38

SPIS TABEL

TABELA 1. DWUCZYNNIKOWA KLASYFIKACJA PRZEMOCY DOMOWEJ	7
TABELA 2. FORMY I SKUTKI PRZEMOCY	10
TABELA 3. MITY I FAKTY NA TEMAT PRZEMOCY DOMOWEJ.....	18
TABELA 4. DANE STATYSTYCZNE POLICJI DOTYCZĄCE ZJAWISKA PRZEMOCY DOMOWEJ W LATACH 2020-2023	33
TABELA 5. WSPARCIE OŚRODKÓW POMOCY SPOŁECZNEJ DLA RODZIN DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ W ROKU 2020 I 2022.....	35
TABELA 6. LICZBA MIESZKAŃCÓW POWIATU RYBNICKIEGO (WG STANU NA KONIEC POSZCZEGÓLNYCH LAT).....	36
TABELA 7. LICZBA RODZIN DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022..	37
TABELA 8. LICZBA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ Z UWZGLĘDNIENIEM PŁCI I WIEKU W GMINACH POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022	38
TABELA 9. LICZBA INTERWENCJI DOMOWYCH REALIZOWANYCH PRZEZ POLICJĘ NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022.....	39
TABELA 10. OSOBY STOSUJĄCE PRZEMOC DOMOWĄ Z PODZIAŁEM NA PŁEĆ I WIEK W LATACH 2020-2022 NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO.....	39
TABELA 11. LICZBA PROWADZONYCH POSTĘPOWAŃ Z ART. 207 KODEKSU KARNEGO	40
TABELA 12. LICZBA WNIOSKÓW O ZOBOWIĄZANIE DO LECZENIA ODWYKOWEGO NA TERENIE POWIATU RYBNICKIEGO W LATACH 2020-2022.....	40
TABELA 13. LICZBA OSÓB OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBESKIEJ KARTY”	41
TABELA 14. LICZBA KONSULTACJI W RAMACH PUNKTU INTERWENCJI KRYZYSOWEJ W LATACH 2020-2022	41
TABELA 15. LICZBA OSÓB WSPARTYCH DZIAŁANIAMI PUNKTU INTERWENCJI KRYZYSOWEJ W LATACH 2020-2022	42
TABELA 16. WSPARCIE UDZIELANE PRZEZ POWIATOWY SPECJALISTYCZNY OŚRODEK WSPARCIA DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE W WODZISŁAWIU ŚLĄSKIM.....	42
TABELA 17. ANALIZA SWOT.....	43
TABELA 18. CELE I ZADANIA PRZEWIDZIANE DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ NA LATA 2024-2028.....	47

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 202-2028

ZAŁĄCZNIK 1. PROGRAM KOREKCYJNO-EDUKACYJNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ

Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie w Rybniku, zgodnie z zaleceniami
Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej realizuje:

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową

1. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Podstawę prawną do opracowania i realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową stanowią:

- **Krajowe akty prawne**
 - art. 6 ust. 4 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. [o przeciwdziałaniu przemocy domowej](#) (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249, z 2023 r. poz. 289, 535, 1606),
 - art. 72. § 1, pkt. 6b [kodeksu karnego](#) (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138),
 - Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. [w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową](#) (Dz.U. z 2023 r. poz. 1163),
 - Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. [w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach](#) (Dz.U. z 2023 r. poz. 1164).
 - [Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030](#) (M.P. 2023, poz. 1232).
- **Programy wieloletnie**
 - [Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2021-2025](#) przyjęty Uchwałą nr 1431/241/VI/2021 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 15 czerwca 2021 roku.
 - [Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030](#) przyjęty Uchwałą nr VI/25/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16.11.2020 r.
- **Zalecenia i wskazówki dotyczące realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej**
 - [Zalecenia dotyczące opracowania i realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie województwa śląskiego na rok 2022](#)¹².

¹ W czasie opracowywania niniejszych zasad nie były dostępne [zaktualizowane](#) zalecenia dotyczące opracowania i realizacji

2. CELE PROGRAMU

Głównym celem programu jest **powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy oraz zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową** poprzez edukację dążącą do:

- zmniejszenia skali zachowań opartych na sile i przemocy,
- zmiany przekonań dotyczących stosowania przemocy domowej,
- rozwijania umiejętności samokontroli i współzycia, w tym bardziej efektywne radzenie sobie z emocjami, w tym złością lub poczuciem krzywdy w sytuacjach trudnych,
- wzrostu świadomości na temat zjawiska przemocy domowej i konsekwencji jej stosowania,
- poszerzenia katalogu zachowań o zachowania alternatywne do krzywdzących w celu budowania relacji interpersonalnych opartych na poszanowaniu domowników i postawie partnerskiej,
- kształtowania umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez użycia przemocy domowej,
- uznania przez osobę stosującą przemoc domową swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy,
- uzyskania informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.
- zdobycia i podniesienia wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy,
- rozpoznania sygnałów ostrzegawczych zapowiadających własne zachowania przemocowe,
- rozwijania umiejętności konstruktywnego wyrażania uczuć,
- realizacji własnych potrzeb w sposób nie krzywdzący innych osób.

Wskazane powyżej cele szczegółowe będą osiągnane poprzez edukację i korektę zachowania w oparciu o pracę nad zmianą myślenia, przekonań i postaw uczestników wobec przemocy, nauczenie ich rozpoznawania i poznawania sygnałów płynących z własnego ciała: ostrzegających i zapowiadających nadejście zachowań agresywnych oraz uczuć towarzyszących w różnych okolicznościach, a także nabywanie umiejętności brania odpowiedzialności za własne zachowanie.

Program nie stanowi formy osobistej psychoterapii osoby stosującej przemoc, a jedynie służy korygowaniu jej niepożądanych, szkodliwych zachowań i postaw. Pomoc psychologiczną osoba ta może jednak uzyskać w ramach programu psychologiczno-terapeutycznego stanowiącego uzupełnienie oferty.

3. ADRESACI PROGRAMU

- osoby pełnoletnie, wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych,
- osoby pełnoletnie stosujące przemoc domową, uzależnione od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych **po zakończonym** programie psychoterapii uzależnień,
- osoby pełnoletnie, które są zgłaszane przez instytucje zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,

- osoby pełnoletnie, które w wyniku innych okoliczności same zgłaszają się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

Przyjęcie uczestnika do programu jest poprzedzone wstępną kwalifikacją, podczas której przeprowadzone są działania diagnostyczne. Diagnoza wstępna jest udokumentowana pisemnie i powinna zawierać informacje istotne dla pracy korekcyjnej (określenie motywacji uczestnika do zmiany; uzyskanie informacji o jego funkcjonowaniu i sytuacji życiowej – aktualna sytuacja rodzinna, zawodowa, prawna; specyfika stosowanej przemocy – formy i okoliczności stosowania przemocy; historia relacji, w których występuje przemoc; historia interwencji związanych z przemocą; okoliczności skierowania do programu; cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej; doświadczenia z nadużywaniem alkoholu, narkotyków itp.). Osoby stosujące przemoc domową, wobec których zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków i innych środków odurzających, substancji psychoaktywnych albo środków zastępczych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnień.

Za uczestnika programu może być uznana wyłącznie osoba zdrowa psychicznie, która pozytywnie przejdzie kwalifikację, podpisze kontrakt i rozpocznie spotkania programowe.

4. ZASADY REALIZACJI PROGRAMU W POWIECIE RYBNICKIM

- a) Program jest realizowany w warunkach wolnościowych.
- b) Udział w programie jest nieodpłatny dla uczestników.
- c) Podstawę działań korekcyjno-edukacyjnych stanowi diagnoza problemu przemocy i stanu funkcjonowania osoby stosującej przemoc domową.
- d) Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową ma formę spotkań indywidualnych i grupowych, przy czym podstawową formą oddziaływań jest praca grupowa, a jej uzupełnieniem – praca indywidualna.
- e) Całość programu składa się z 2 spotkań indywidualnych oraz 15 spotkań grupowych. Łącznie obejmuje 62 godziny zegarowe z uwzględnieniem przerw.
- f) W formie grupowej program jest prowadzony w systemie zamkniętym tj. w stałej grupie, pracującej przez wszystkie sesje cyklu w niezmiennym składzie osobowym.
- g) Grupa korekcyjno-edukacyjna liczy między 7 a 12 osób.
- h) W szczególnie uzasadnionych przypadkach Program może być prowadzony z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość.
- i) Program ma charakter koedukacyjny, co oznacza, że mogą brać w nim udział osoby obojga płci.
- j) Spotkania będą się odbywać jeden raz w tygodniu, w odpowiednio przygotowanym do tego celu pomieszczeniu, zapewniającym bezpieczeństwo osób doznających przemocy domowej lub w formule online.

- k) Zajęcia są prowadzone przez osoby spełniające kwalifikacje zgodnie z § 6 [Rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy](#) (Dz.U. z 2023 r. poz. 1163), poddające swoją pracę systematycznej superwizji.
- l) Program prowadzony jest przez dwie osoby – kobietę i mężczyznę, tworzących relację, która może stać się modelem komunikacji partnerskiej dla uczestników programu oraz umożliwiających konfrontację – co jest niezbędne w procesie zmiany zachowania.
- m) Spotkania i działania są dokumentowane. Dokumentacja obejmuje pracę w formule grupowej (listy obecności lub raporty uczestnictwa w spotkaniach online, konspekty zajęć, wnioski ewaluacyjne ze spotkań), jak również działania diagnostyczne i konsultacje indywidualne (kontrakt, karty indywidualne uczestnika, kwestionariusze diagnostyczne). Dokumentacja zawierająca dane osobowe, w tym tzw. dane wrażliwe jest chroniona zgodnie z zasadami bezpieczeństwa i ochrony informacji. Uczestnik jest informowany o celach i zasadach gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji i danych osobowych.
- n) Zakwalifikowanie do programu kończy się podpisaniem kontraktu, w którym uczestnik akceptuje swoim podpisem zasady udziału w programie, a także przyjmuje odpowiedzialność za fakt stosowania przemocy wobec bliskich i zobowiązuje się do powstrzymywania się od agresywnych zachowań w relacjach z rodziną, jak również z osobami obcymi.
- o) Osoba biorąca udział w Programie otrzymuje zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową, a po jego ukończeniu zaświadczenie o ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową.
- p) Przebieg oddziaływań jest na bieżąco poddawany monitorowaniu i ewaluacji.

5. PODSTAWOWE TREŚCI EDUKACYJNE

Program edukacyjno-korekcyjny składa się z trzech zasadniczych części: rozpoznania diagnostycznego, edukacji i ćwiczeń praktycznych. Rozpoznanie diagnostyczne pozwala na uzyskanie informacji o funkcjonowaniu każdego z uczestników Programu, jego sytuacji życiowej oraz specyfice przemocy, którą stosuje. W części edukacyjnej Program skoncentrowany jest na przekazaniu szeroko pojętej wiedzy na temat zjawiska przemocy. Część praktyczna (ćwiczenia, warsztaty, treningi) dostarcza korekcyjnych doświadczeń osobistych, zmieniających zachowania i postawy oraz rozwija umiejętności samokontroli i konstruktywnego współżycia. Jest ukierunkowana na zdobycie umiejętności niestosowania przemocy, trening umiejętności interpersonalnych, trening asertywności, korzystanie z technik relaksacyjnych oraz naukę konstruktywnego rozwiązywania sporów.

Zawartość merytoryczna programu skoncentrowana jest na osiągnięciu celu podstawowego i zawiera elementy, które dostarczają wiedzy, tworzą okazje do poznania siebie oraz pozwalają na zmianę form myślenia i reagowania – psychoedukacja.

Program ramowy obejmuje poniższą tematykę:

- **pojęcie przemocy w bliskich relacjach, jej źródła, mechanizmy i skutki** (promocja pozytywnych standardów i wartości życia rodzinnego) – wzmacnianie poczucia odpowiedzialności
za bezpieczeństwo w związkach i w rodzinie, szczerłość i solidność, akceptowanie osobistej odpowiedzialności za czyny, rozwijanie zdolności do szacunku i wsparcia oraz akceptacji dla uczuć, opinii, postępowania i przyjaciół partnerki/partnera, sprawiedliwość i równość w podziale praw i obowiązków w rodzinie, partnerstwo ekonomiczne i gotowość do materialnego wspierania dzieci niezależnie od formalnego statusu małżeństwa;
- **mity i stereotypy kształtujące postawy i zachowania przemocowe** (społeczno-kulturowe źródła i okoliczności towarzyszące przemocy) – powiązania między przemocą a stereotypami dotyczącymi płci i relacji między kobietami i mężczyznami oraz rodzicami i dziećmi, realne i wyobrażane różnice między mężczyznami i kobietami;
- **problemy władzy i kontroli w bliskich związkach** – potrzeby osób stosujących przemoc dotyczące władzy i kontroli, zaprzeczanie odpowiedzialności za przemoc i obwinianie osób doznających przemocy, proces wiktyimizacji, rozróżnianie zachowań agresywnych i asertywnych, rozpoznawanie osobistych postaw związanych z przemocą, uczenie się odpowiedzialności za własne decyzje;
- **efektywna, asertywna komunikacja – jej zasady i formy** (komunikacja interpersonalna) – zdolność do rozpoznawania i konstruktywnego wyrażania uczuć, intymność i umiejętność empatycznego słuchania innych i reagowania z szacunkiem, umiejętności rozwiązywania konfliktów oparte na negocjacjach i kompromisach, rozpoznawanie różnych form wyrażania wrogości i braku szacunku oraz uczenie się konstruktywnych postaw wobec innych;
- **konflikt – konstruktywne strategie rozwiązywania konfliktów** – warunki konstruktywnego rozwiązywania konfliktów, zniekształcenia postrzegania jakie wywołuje konflikt, etapy rozwiązania konfliktów, trudności w wypracowaniu konstruktywnego rozwiązania konfliktu, zasady pracy nad konstruktywnym rozwiązaniem konfliktu;
- **„NVC” – komunikacja bez przemocy – jej idea i zasady** – dwa rodzaje komunikatów, komunikaty blokujące empatię, komunikaty wyzwalające empatię, czterofazowy model komunikacji bez przemocy, porozumienie bez przemocy a relacje z dziećmi;
- **środki psychoaktywne a zaburzenia zachowania i stosowanie przemocy** (uzależnienia i patologia społeczna) – rozpoznawanie uzależnienia od alkoholu i narkotyków, specyfika związku między nadużywaniem substancji chemicznych a stosowaniem przemocy (uświadomienie, że alkohol nie jest przyczyną przemocy), zaburzenia życia rodzinnego spowodowane patologicznym zachowaniem rodziców, rozpoznawanie jak ślady bycia krzywdzonym przekształcają się we wrogość wobec innych;
- **odpowiedzialność za przemoc, odpowiedzialność za zmianę, odpowiedzialność za uczucia i zachowanie – podstawy samokontroli** (planowanie i rozwijanie samokontroli) – mechanizmy agresywnych zachowań, zaprzeczanie aktom przemocy i zniekształcenie obrazu minionych wydarzeń, zniekształcenie myślenia i unikanie świadomego wyboru oraz decyzji, rozpoznawanie sygnałów ostrzegawczych poprzez ćwiczenie „przerwy na ochłonięcie” jako doraźnej techniki powstrzymywania agresywnych reakcji, przygotowywanie indywidualnego planu zapobiegania agresywnym zachowaniom;

- **stres, frustracja – sposoby radzenia sobie ze stresem** – czym jest stres, jakie są jego źródła (stresory), objawy i skutki, rodzaje i fazy stresu, mechanizm działania stresu, przeciwdziałanie skutkom stresu, techniki radzenia sobie ze stresem;
- **efektywne strategie wychowawcze – wychowanie bez przemocy** (dzieci, przemoc i wychowanie) – wpływ przemocy domowej na psychikę i zachowanie dzieci, uświadomienie, że agresywne metody wychowawcze krzywdzą dzieci i uczą je stosowania przemocy, modelowanie pozytywnych form i umiejętności rodzicielskich, formy dyscypliny bez przemocy jako alternatywa dla agresywnego karania;
- **przemoc seksualna – seksualność w bliskich związkach** – rozpoznawanie poniżających i nieakceptowanych przez partnerkę/partnera zachowań i sytuacji związanych z seksem jako ważnej formy przemocy;
- **tolerancja, szacunek wobec innych, ze szczególnym uwzględnieniem osób zależnych** (tolerancja i szacunek wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami) – zwrócenie uwagi na potrzeby i specyfikę funkcjonowania osób najbliższych w tym osób senioralnych, osób z niepełnosprawnościami i innych osób zależnych będących często osobami doznającymi przemocy;
- **możliwość podejmowania przez osobę stosującą przemoc domową działań terapeutycznych.**

6. METODY I TECHNIKI WYKORZYSTYWANE W PRACY GRUPOWEJ

a) Metody podające:

- mini wykłady,
- projekcje filmowe

b) Metody aktywne:

- warsztaty: burza mózgów, dyskusja moderowana, wizualizacja, case study, psychodrama, ćwiczenia indywidualne i grupowe, zadania domowe;
- treningi: wyrażania emocji, asertywnych zachowań, umiejętności interpersonalnych, relaksacyjne.

Formuła korekcyjna włączająca metody aktywne obejmuje:

- wykorzystanie interakcji między uczestnikami grupy i samego procesu grupowego do uczenia się umiejętności interpersonalnych niezbędnych do budowania konstruktywnych, przyjaznych relacji z innymi, w tym w szczególności bliskich związków,
- ćwiczenia w zakresie asertywnych sposobów wyrażania uczuć, potrzeb, opinii i preferencji,
- uczenie się i ćwiczenie zasad poprawnej komunikacji,
- poznanie form konstruktywnego odreagowania i metod relaksacji jako sposobów radzenia sobie ze stresem,
- ćwiczenie umiejętności odraczania reakcji i gratyfikacji,
- ćwiczenie umiejętności samokontroli i zarządzania własnym zachowaniem – wychodzenie z reagowania w kierunku decydowania o swoim zachowaniu,
- rozbudzanie empatii w kontakcie z innymi uczestnikami grupy,

- ćwiczenie umiejętności rozwiązywania kwestii spornych w relacjach – radzenie sobie z konfliktem,
- nabycie umiejętności obrony swoich praw w sposób asertywny.

Zadaniem osób prowadzących spotkania jest zapewnienie uczestnikom Programu materiałów edukacyjnych oraz przygotowanie konspektów zajęć (opracowanie merytoryczne). Ponadto prowadzący zobowiązani są do przygotowania sprawozdania po przeprowadzonych zajęciach zawierającego wnioski ewaluacyjne. Elementem Programu będzie dwukrotne wypełnienie przez każdego uczestnika ankiet ewaluacyjnych weryfikujących zmiany postaw uczestnika (na początku i na końcu realizacji Programu).

7. MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku we współpracy z instytucjami właściwymi miejscowo dla uczestnika Programu będzie prowadzić ewaluację i monitoring Programu oraz jego efektów. Monitoring będzie prowadzony w trakcie Programu (przebieg), jak i po jego zakończeniu (efekty realizacji Programu), a wyniki działań wykorzystywane będą w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Ewaluacja programu obejmuje ocenę korzyści i poziomu zadowolenia z udziału w programie, bezpośrednich efektów i wymiernych zmian np. zmiany myślenia, przekonań, sposobów komunikacji, zachowań w trakcie programu, efektów odroczonej w czasie związanej ze zmianami w zachowaniu, życiu rodzinnym, osobistym i innych jego wymiarach. Ewaluacja przeprowadzana jest w interwałach czasowych po jego ukończeniu, dzięki czemu można dokonać oceny faktycznego wpływu oddziaływań edukacyjno-korekcyjnych na funkcjonowanie osób kończących Program.

System monitorowania obejmuje:

- a) w trakcie Programu:
 - weryfikację postępów uczestników poprzez listy obecności, indywidualne karty uczestnika, wnioski ewaluacyjne z przebiegu spotkań (ewaluacja monitorująca), ankiety ewaluacyjne na początku i na końcu realizacji Programu,
 - weryfikację sytuacji rodzin osób stosujących przemoc domową (poprzez kontakt telefoniczny oraz bezpośrednie spotkania w siedzibie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku z członkami rodzin osób stosujących przemoc domową);
- b) po zakończeniu Programu:
 - minimum raz na pół roku pozyskanie informacji o funkcjonowaniu osoby stosującej przemoc dla jednostki realizującej Program oraz kontakt z osobami pokrzywdzonymi przemocą – w okresie do 3 lat po realizacji Programu (informacje pozyskane np. w kontakcie telefonicznym we współpracy z innymi instytucjami lub członkami rodzin).

Do oceny skuteczności działań programowych niezbędna jest współpraca z partnerami Programu, szczególnie tymi, którzy realizują Program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w powiecie rybnickim.

Ewaluacja Programu będzie przeprowadzona na podstawie:

- analizy merytorycznej zawartości programu, pod kątem realizacji określonych celów,
- ankiety ewaluacyjnej dla uczestników dotyczącej wiedzy i postaw wobec przemocy na początku udziału w projekcie (ewaluacja ex-ante),
- wniosków ewaluacyjnych w trakcie realizacji spotkań (ewaluacja on-going),
- ankiety ewaluacyjnej dla uczestników dotyczącej wiedzy i postaw wobec przemocy po jego zakończeniu (ewaluacja ex-post),
- oceny sytuacji sprawcy przemocy do 3 lat po realizacji programu (co pół roku),
- spotkań ewaluacyjnych realizatorów programu na terenie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku podsumowujących podjęte działania.

8. PARTNERZY PROGRAMU

Założenia programowe w skutecznym osiągnięciu założonych celów i rezultatów przewidują współpracę z instytucjami i organizacjami, którymi są:

- Zespoły Interdyscyplinarne,
- Ośrodki Pomocy Społecznej,
- Sądy,
- Kuratorzy zawodowi,
- Prokuratura,
- Policja,
- Organizacje pozarządowe,
- Inne podmioty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne,
- Rodziny uczestników Programu.

9. FINANSOWANIE REALIZACJI PROGRAMU

Opracowanie i realizacja programów oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie należy do zadań administracji rządowej, realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu gminnym i powiatowym. Środki na realizację i obsługę tego zadania zapewnia budżet państwa. W związku z powyższym planowanie wydatków następuje

na poziomie powiatu rokrocznie, a realizacja Programu uzależniona jest od wysokości środków przekazanych z budżetu państwa na ten cel.

Przewiduje się możliwość modyfikacji zaplanowanych działań, terminu ich realizacji oraz źródeł finansowania w celu zwiększenia efektywności założeń Programu.

Załącznik 2. Wzór kontraktu do programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób
stosujących przemoc domową

K O N T R A K T

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową

Ja.....
data i miejsce urodzenia
adres zamieszkania
telefon

1. Przyjmuję odpowiedzialność za fakt stosowania przemocy domowej i zobowiązuje się do powstrzymywania się od agresywnych zachowań w relacjach z moimi bliskimi jak również z osobami obcymi.
2. Zobowiązuje się do regularnego uczestnictwa w zajęciach korekcyjno-edukacyjnych.
3. Na czas udziału w programie deklaruje powstrzymywanie się od spożywania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych zmieniających świadomość.
4. Zobowiązuje się do przestrzegania zasad pracy w grupie, a w szczególności zasad dotyczących zachowania tajemnicy.
5. Przyjmuje do wiadomości, że Program dopuszcza maksymalnie 2 nieobecności uczestnika na zajęciach korekcyjno-edukacyjnych (większa liczba nieobecności zostanie potraktowana jako zerwanie kontraktu).
6. Przyjmuję do wiadomości, że za nieprzestrzeganie kontraktu zostaną wykluczone z Programu, o czym zostanie poinformowana instytucja kierująca mnie na W/w Program.
7. Wyrażam zgodę na przetwarzanie danych osobowych do celów realizacji Programu.
8. **Wyrażam zgodę na kontakt z Pracownikiem PCPR w Rybniku w czasie programu i do 3 lat po zakończeniu programu (minimum 2 razy w roku) w celu prowadzenia ewaluacji i monitoringu programu korekcyjno-edukacyjnego.**

.....
data i podpis osoby nadzorującej Program

.....
data i czytelny podpis uczestnika Programu

ZAŁĄCZNIK 3. PROGRAM PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ

Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie w Rybniku, zgodnie z zaleceniami
Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej realizuje:

Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową

1. WPROWADZENIE

Jedną z form oddziaływań skierowaną do osób stosujących przemoc domową jest program psychologiczno-terapeutyczny, który może służyć m.in.: utrwaleniu zmiany osiągniętej w wyniku udziału w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych. Uczestnicy programu mają możliwość podczas spotkań rozwijać i utrzymywać zmianę zachowań, pogłębić samoświadomość, a także poznać nowe formy zachowań prospołecznych. Program ma stanowić uzupełnienie do oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, zatem powinny być na niego kierowane osoby stosujące przemoc domową, u których zostanie wskazana konieczność realizacji pogłębionych działań terapeutycznych lub psychologicznych, a uczestnictwo w programie korekcyjno-edukacyjnym okazało się być niemożliwą lub niewystarczającą formą oddziaływań. Kwalifikacje do programu przeprowadzone są przez psychoterapeutę prowadzącego program, podczas indywidualnego kontaktu z potencjalnym uczestnikiem.

2. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Podstawę prawną do opracowania i realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową stanowią:

- **Krajowe akty prawne**
 - art. 7 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. [o przeciwdziałaniu przemocy domowej](#) (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249, z 2023 r. poz. 289, 535, 1606),
 - art. 72. § 1, pkt. 6a [kodeksu karnego](#) (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138),
 - Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. [w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy](#) (Dz.U. z 2023 r. poz. 1166).
 - Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. [w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach](#) (Dz.U. z 2023 r. poz. 1164).
 - [Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030](#) (M.P. 2023, poz. 1232).

- **Programy wieloletnie**
 - [Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2021-2025](#) przyjęty Uchwałą nr 1431/241/VI/2021 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 15 czerwca 2021 roku.
 - [Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030](#) przyjęty Uchwałą nr VI/25/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16.11.2020 r.
- **Zalecenia i wskazówki dotyczące realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej**
 - [Zalecenia dotyczące opracowania i realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie województwa śląskiego na rok 2022¹](#).

3. CELE PROGRAMU

Głównym celem realizacji programu psychologiczno -terapeutycznego jest **zmiana wzorców zachowań osób stosujących przemoc domową** poprzez:

- wzbudzanie motywacji wewnętrznej do zmiany zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań;
- zdobycie lub poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych;
- nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy;
- nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością;
- poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych;
- nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;
- rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich;
- pogłębianie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania;
- diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu;
- wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych.

Realizacja powyższych celów ma doprowadzić do poprawy jakości życia osób dotkniętych przemocą, poprzez rozwijanie i utrwalanie kompetencji osób stosujących przemoc domową w zakresie komunikacji z osobami najbliższymi, bez stosowania przemocy.

¹ W czasie opracowywania niniejszych zasad nie były dostępne zaktualizowane zalecenia dotyczące opracowania i realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową na terenie województwa śląskiego.

4. ADRESACI PROGRAMU

Uczestnikami programu **mogą być osoby dorosłe:**

- stosujące przemoc domową, zgłaszające się dobrowolnie,
- kierowane przez instytucje m.in.: ośrodki pomocy społecznej, kuratorów, zespoły interdyscyplinarne,
- które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny, wymagające dalszej pracy nad utrwaleniem wprowadzonych zmian,
- stosujące przemoc domową, uzależnione od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych po zakończonym programie psychoterapii uzależnień,
- które aktualnie biorą udział w programie korekcyjno-edukacyjnym (cykl jest w końcowej fazie realizacji oraz prowadzone są działania rekrutacyjne do programu psychologiczno-terapeutycznego) i z diagnozy dokonanej przez realizatora programu korekcyjno-edukacyjnego wynika wskazanie, a ze strony uczestnika gotowość do dalszej, pogłębionej pracy,
- które nie uczestniczyły w programie korekcyjno-edukacyjnym, ale prezentują dużą świadomość i motywację do pracy nad korekcją/rozwojem własnego funkcjonowania w relacjach rodzinnych, np. w wyniku innych kontaktów ze specjalistami (terapeutami, psychoterapeutami, i innymi),
- a także pary małżeńskie/partnerskie, których relacja miała charakter przemocowy, a które wykazują pozytywną motywację do pracy nad korekcją/rozwojem relacji rodzinnych.

Uczestnikami programu **nie mogą być:**

- osoby z poważnymi zaburzeniami osobowości,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- osoby uzależnione od narkotyków i alkoholu, które nie przeszły terapii uzależnień.

Przyjęcie uczestnika do programu jest poprzedzone wstępną kwalifikacją, podczas której przeprowadzone są działania diagnostyczne. Diagnoza wstępna jest udokumentowana pisemnie i powinna zawierać informacje istotne dla pracy terapeutycznej (określenie motywacji uczestnika do udziału w Programie; uzyskanie informacji o jego funkcjonowaniu i sytuacji życiowej – aktualna sytuacja rodzinna, zawodowa, prawna; specyfika stosowanej przemocy – formy i okoliczności stosowania przemocy; cechy osobiste istotne dla pracy terapeutycznej; doświadczenia związane z nadużywaniem alkoholu, narkotyków itp.). Osoby stosujące przemoc domową, wobec których zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków i innych środków odurzających, substancji psychoaktywnych albo środków zastępczych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnień.

Za uczestnika programu może być uznana wyłącznie osoba zdrowa psychicznie, która pozytywnie przejdzie kwalifikację, podpisze kontrakt i rozpocznie spotkania programowe.

5. ZASADY REALIZACJI PROGRAMU W POWIECIE RYBNICKIM

- a) Program jest realizowany w warunkach wolnościowych.
- b) Udział w programie jest nieodpłatny dla uczestników.

- c) Zakwalifikowanie do grupy zostanie poprzedzone rekrutacją uczestników poprzez:
- rozsyłanie informacji do instytucji współpracujących,
 - bieżącą współpracę z OPS,
 - umieszczaniem informacji na stronach internetowych PCPR i podmiotów współpracujących,
 - rozmowy motywujące z osobami, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny.
- d) Podstawę działań psychologiczno-terapeutycznych stanowi diagnoza problemu przemocy i stanu funkcjonowania osoby stosującej przemoc domową.
- e) Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową ma formę spotkań indywidualnych i grupowych (w tym małżeńskich / partnerskich / rodzinnych).
- f) Całość programu składa się z minimum 10 spotkań dla osoby / pary. Łącznie obejmuje minimum 10 godzin zegarowych. Faktyczna liczba godzin wynika z diagnozy potrzeb i motywacji uczestników programu, przy czym zależna jest od możliwości finansowych. W szczególnych przypadkach, w sytuacji konieczności dalszej pracy terapeutycznej istnieje możliwość wydłużenia czasu spotkań, aż do zakończenia procesu terapeutycznego.
- g) Realizacja programu przebiegać będzie w zależności od specyfiki uczestników, w tym szczególnie w zależności od:
- h) zdiagnozowanych czynników wpływających dotychczas i aktualnie na relacje w rodzinach uczestników,
- i) poziomu samoświadomości i motywacji uczestników i ich małżonków(-ek), partnerów(-ek), członków rodziny – do pracy terapeutycznej.
- j) W trakcie cyklu programowego poszczególne formy spotkań będą stosowane przemiennie w zależności od potrzeb.
- k) W szczególnie uzasadnionych przypadkach Program może być prowadzony z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiającym porozumiewanie się na odległość.
- l) Obecność uczestnika na spotkaniu jest potwierdzana podpisaną listą obecności lub raportem uczestnictwa ze spotkania online.
- m) Spotkania będą się odbywać jeden raz w tygodniu, w odpowiednio przygotowanym do tego celu pomieszczeniu, zapewniającym bezpieczeństwo osób doznających przemocy domowej lub w formule online.
- n) Zajęcia są prowadzone przez osoby spełniające kwalifikacje zgodnie z § 5 [Rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy \(Dz.U. z 2023 r. poz. 1166\)](#), poddające swoją pracę systematycznej superwizji.
- o) Spotkania i działania są dokumentowane. Dokumentacja obejmuje działania diagnostyczne i konsultacje indywidualne (kontrakt, listy obecności lub raporty uczestnictwa w spotkaniu online, kwestionariusze diagnostyczne, wnioski ewaluacyjne). Dokumentacja zawierająca dane osobowe, w tym tzw. dane wrażliwe jest chroniona zgodnie z zasadami bezpieczeństwa

i ochrony informacji. Uczestnik jest informowany o celach i zasadach gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji i danych osobowych.

- p) Zakwalifikowanie do programu kończy się podpisaniem kontraktu, w którym uczestnik akceptuje swoim podpisem zasady udziału w programie, a także przyjmuje odpowiedzialność za fakt stosowania przemocy wobec bliskich i zobowiązuje się do powstrzymywania się od agresywnych zachowań w relacjach z rodziną, jak również z osobami obcymi.
- q) Osoba biorąca udział w Programie otrzymuje zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową, a po jego ukończeniu zaświadczenie o ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.
- r) Przebieg oddziaływań jest na bieżąco poddawany monitorowaniu i ewaluacji.

6. ETAPY PRACY W RAMACH PROGRAMU PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNEGO

Program ma charakter zindywidualizowany, dostosowany to sytuacji domowej, specyfiki zachowań, a także potrzeb i możliwości uczestników. W ramach programu realizuje się następujące etapy:

- 1) Rozpoznanie i omówienie sytuacji życiowej oraz trudności i potrzeb uczestnika lub partnerów / małżonków,
- 2) Ustalenie oczekiwań wobec programu oraz przyszłego życia domowego,
- 3) Podpisanie kontraktu,
- 4) Spotkania psychoedukacyjno-terapeutyczne – przekaz i praca indywidualna oraz warsztatowa w obrębie treści założonych w Programie i wynikających z diagnozy sytuacji uczestników.

W tym analiza mechanizmów i czynników wpływających na stan relacji, budowanie pozytywnych aspektów wpływu na relację, ćwiczenie komunikacji w relacji, rola informacji zwrotnych, w tym od osoby prowadzącej, tworzenie strategii rozwoju relacji po zakończeniu programu kontynuacji w kontakcie z innymi specjalistami.

7. PODSTAWOWE TREŚCI PSYCHOEDUKACYJNE

Szczegółowy harmonogram tematyczny zostanie opracowany przez osoby prowadzące spotkania z uwzględnieniem oceny stopnia zagrożenia rodziny oraz diagnozy zachowań przemocowych osoby stosującej przemoc, a także specyfiki potrzeb uczestników. W ramach oddziaływań o charakterze psychologiczno-terapeutycznym mogą się znaleźć m.in. takie treści:

- integracja, budowanie bezpieczeństwa w grupie (w przypadku realizacji programu w formie pracy grupowej),
- edukacja w zakresie zjawiska przemocy domowej (dla osób, które nie uczestniczyły w zajęciach programu korekcyjno-edukacyjnego),
- komunikacja w relacji – style komunikacji: agresywny, uległy, asertywny,

- rozwijanie i utrwalanie metody komunikacji z osobami najbliższymi opartych na modelu porozumienia bez przemocy,
- rola emocji w relacji, umiejętność wyrażania emocji bez agresji,
- poznawanie siebie w relacjach: diagnozowanie osobistych uwarunkowań, blokad, zasobów mających wpływ na funkcjonowanie w relacjach,
- analiza swoistych dla danego związku czynników zagrożenia i czynników wzmacniających pozytywny rozwój relacji,
- wyznaczanie kierunków rozwoju relacji związku – strategia własnych działań uczestników programu i kształcenie nowych poprzez współpracę ze specjalistami,
- wspomaganie motywacji do zmiany – poprzez dialog motywujący,
- autodiagnoza własnych problemów związanych ze stosowaniem przemocy oraz przejmowanie odpowiedzialności za te zachowania,
- historia życia a przemoc – wgląd w przyczyny własnych problemów związanych z przemocą,
- rozwijanie samokontroli obejmujące pracę nad przekonaniem i stereotypami prowadzącymi do przemocy oraz poszukiwanie zasobów wewnętrznych klienta ułatwiających mu proces zmiany tych przekonań i zachowań,
- budowanie poczucia własnej godności i szacunku do siebie i innych – ważny etap umacniania siebie w procesie zmiany,
- zadośćuczynienie – podsumowanie procesu zmiany i gotowość do uznania krzywd wyrządzonych bliskim osobom, zaplanowanie procesu naprawczego,
- praca z nawrotami – budowanie planu działania na wypadek pojawienia się trudności w kontroli emocji i zachowań przemocowych.

8. METODY I TECHNIKI WYKORZYSTYWANE W PROJEKCIE

- 1) Spotkania indywidualne będą miały charakter terapii indywidualnej, uwzględniającej rozpoznane w ramach diagnozy potrzeby. W razie potrzeby stosowane będą wybrane metody pracy wymienione w grupowej formie współpracy.
- 2) Podczas spotkań grupowych wykorzystywane będą następujące formy pracy:
 - a) mini wykład,
 - b) projekcja filmów,
 - c) case study – analiza przypadku,
 - d) analiza własnych zachowań,
 - e) praca warsztatowa – treningi i praktyczne ćwiczenie, scenki mające na celu pracę nad zmianą postaw uczestników Programu.

Zadaniem osób prowadzących spotkania jest zapewnienie uczestnikom Programu materiałów edukacyjnych oraz przygotowanie konspektów zajęć (opracowanie merytoryczne). Ponadto prowadzący zobowiązani są do przygotowania sprawozdania po przeprowadzonych zajęciach zawierającego wnioski ewaluacyjne. Elementem Programu będzie dwukrotne wypełnienie przez każdego uczestnika ankiet ewaluacyjnych weryfikujących zmiany postaw uczestnika (na początku i na końcu realizacji Programu).

9. MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku we współpracy z instytucjami właściwymi miejscowo dla uczestnika Programu będzie prowadzić ewaluację i monitoring Programu oraz jego efektów. Monitoring będzie prowadzony w trakcie Programu (przebieg), jak i po jego zakończeniu (efekty realizacji Programu), a wyniki działań wykorzystywane będą w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Ewaluacja programu obejmuje ocenę korzyści i poziomu zadowolenia z udziału w programie, bezpośrednich efektów i wymiernych zmian np. zmiany myślenia, przekonań, sposobów komunikacji, zachowań w trakcie programu, efektów odroczonych w czasie związanych ze zmianami w zachowaniu, życiu rodzinnym, osobistym i innych jego wymiarach. Ewaluacja przeprowadzana jest w interwałach czasowych po jego ukończeniu, dzięki czemu można dokonać oceny faktycznego wpływu oddziaływań edukacyjno-korekcyjnych na funkcjonowanie osób kończących Program.

System monitorowania obejmuje:

a) w trakcie Programu:

- weryfikację postępów uczestników poprzez listy obecności, indywidualne karty uczestnika, wnioski ewaluacyjne z przebiegu spotkań (ewaluacja monitorująca), ankiety ewaluacyjne na początku i na końcu realizacji Programu,
- weryfikację sytuacji rodzin osób stosujących przemoc domową (poprzez kontakt telefoniczny oraz bezpośrednie spotkania w siedzibie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku z członkami rodzin osób stosujących przemoc domową);

b) po zakończeniu Programu:

- minimum raz na pół roku pozyskanie informacji o funkcjonowaniu osoby stosującej przemoc dla jednostki realizującej Program oraz kontakt z osobami pokrzywdzonymi przemocą – w okresie do 3 lat po realizacji Programu (informacje pozyskane np. w kontakcie telefonicznym we współpracy z innymi instytucjami lub członkami rodzin).
- Do oceny skuteczności działań programowych niezbędna jest współpraca z partnerami Programu, szczególnie tymi, którzy realizują Program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w powiecie rybnickim.

Ewaluacja Programu będzie przeprowadzona na podstawie:

- analizy merytorycznej zawartości programu, pod kątem realizacji określonych celów,
- ankiety ewaluacyjnej dla uczestników dotyczącej wiedzy i postaw wobec przemocy na początku udziału w projekcie (ewaluacja *ex-ante*),
- wniosków ewaluacyjnych w trakcie realizacji spotkań (ewaluacja *on-going*),
- ankiety ewaluacyjnej dla uczestników dotyczącej wiedzy i postaw wobec przemocy po jego zakończeniu (ewaluacja *ex-post*),
- oceny sytuacji sprawcy przemocy do 3 lat po realizacji programu (co pół roku),
- spotkań ewaluacyjnych realizatorów programu na terenie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku podsumowujących podjęte działania.

10. PARTNERZY PROGRAMU

Założenia programowe w skutecznym osiągnięciu założonych celów i rezultatów przewidują współpracę z instytucjami i organizacjami, którymi są:

- Zespoły Interdyscyplinarne,
- Ośrodki Pomocy Społecznej,
- Sądy,
- Kuratorzy zawodowi,
- Prokuratura,
- Policja,
- Organizacje pozarządowe,
- Rodziny uczestników Programu.

11. FINANSOWANIE REALIZACJI PROGRAMU

Opracowanie i realizacja programów oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie należy do zadań administracji rządowej, realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu gminnym i powiatowym. Środki na realizację i obsługę tego zadania zapewnia budżet państwa. W związku z powyższym planowanie wydatków następuje

na poziomie powiatu rokrocznie, a realizacja Programu uzależniona jest od wysokości środków przekazanych z budżetu państwa na ten cel.

Przewiduje się możliwość modyfikacji zaplanowanych działań, terminu ich realizacji oraz źródeł finansowania w celu zwiększenia efektywności założeń Programu.

Załącznik 4. Wzór kontraktu do programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową

K O N T R A K T

program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową

Ja
data i miejsce urodzenia
adres zamieszkania
telefon

1. Przyjmuję odpowiedzialność za fakt stosowania przemocy wobec moich bliskich i zobowiązuję się do powstrzymywania się od agresywnych zachowań w relacjach z moją rodziną, jak również z osobami obcymi.
2. Zobowiązuję się do regularnego uczestnictwa w spotkaniach (1 h tygodniowo x 10 sesji terapeutycznych), co będzie potwierdzane moim podpisem na liście obecności.
3. Na czas udziału w Programie deklaruję powstrzymywanie się od spożywania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych zmieniających świadomość.
4. Przyjmuję do wiadomości, że moja nieobecność na sesji musi być zgłoszona terapeutce co najmniej na 2 dni przed wyznaczonym terminem sesji. Dopuszcza się dwukrotne odwołanie sesji terapeutycznej. Sesja, która przepadła musi zostać odrobiona, co automatycznie wydłuża czas zakończenia Programu.
5. Nieusprawiedliwiona i nieodwołana nieobecność automatycznie wyklucza mój dalszy udział w Programie.
6. Przyjmuję do wiadomości, że za nieprzestrzeganie kontraktu zostanę wykluczony z Programu, o czym zostanie poinformowana instytucja kierująca mnie na W/w Program.
7. Wyrażam zgodę na przetwarzanie danych osobowych do celów realizacji Programu.
8. **Wyrażam zgodę na kontakt z Pracownikiem PCPR w Rybniku w czasie programu i do 3 lat po zakończeniu programu (minimum 2 razy w roku) w celu prowadzenia ewaluacji i monitoringu programu psychologiczno-terapeutycznego.**

.....
.....
data i czytelny podpis uczestnika Programu

data i podpis osoby nadzorującej Program